

**DE MOSFLORA
VAN DE REGTE HEIDE
EN HAAR RANDGEBIEDEN
Nieuwkerk, Halve maan, Ooijevaarsnest, Papenmoeren,
Riels Hoefke en Riels Laag.**

Verslag van het inventarisatieonderzoek 1998/1999.
Samenstelling: Chr. Buter
Inleiding en grafische verzorging: Rob. Vereijken.
Mei 1999.

Mossenwerkgroep KNNV afd. Tilburg.
p/a Veldhovenring 27,
5041 BA Tilburg.

Inhoud

Dankwoord	3
1. Inleiding	4
2. Bryologisch onderzoek - een terugblik	5
2.1. Resultaten onderzoek 1978	
2.2. Resultaten onderzoek 30-4-1993 t/m 2-5-1993	
2.3. Resultaten onderzoek Rielse Heide	
2.4. Resultaten onderzoek omgeving Het Ooijevaarsnest	
2.5. Resultaten onderzoek omgeving Halve Maan	
2.6. Resultaten onderzoek 'De Kiek'	
3. Het inventarisatieonderzoek 1997-1999	12
3.1. Algemeen	
3.2. Terrein - biotopen	
3.3. Indeling plantensociologisch district	
3.4. De resultaten	
3.5. Conclusie	
3.6. Toelichting-verklaring terminologie	
4. Beheeradviezen	16
4.1. Stelling	
4.2. Adviezen	
5. De mossen van de Regte Heide en de randgebieden	18
5.1. De levermossen	
5.2. De bladmossen	
5.3. De veenmossen	
6. Opgave inventarisatieresultaten per KM-vak	38
7. Literatuur	55

Dankwoord

Dit inventarisatierapport is mede tot stand gekomen door de medewerking van:

De heren P. van Ruth, K. van Kessel en R. Vereijken, die vele malen deelnamen aan het veldwerk, hetgeen uiteraard de basis is van dit onderzoek.

De heren A. Bouman te Weesp en H. van Melick te Valkenswaard, op wie enige malen een beroep gedaan werd terzake van de determinatie van enige aangetroffen mossoorten dan wel de controle daarvan.

De heer W. van Kruijsbergen te Alphen, door middel van bijdragen van heemkundige aard.

Tenslotte de heer J. Baan van de Stichting. Het Brabants Landschap, zonder wiens instemming dit onderzoek niet had kunne plaatsvinden.

Alle betrokkenen: DANK!

Chr. Buter.

1. Inleiding

Regte Heide, Riels Hoefke en Ooijevaarsnest

Het Brabants Landschap heeft ten zuiden van Goirle en Riel een uiterst gevarieerd gebied in beheer. De drie onderdelen Regte Heide, Riels Hoefke en Ooijevaarsnest hebben zowel op landschappelijk als natuurhistorisch terrein een sterke relatie met elkaar.

De Regte Heide en het Ooijevaarsnest liggen voornamelijk op een hoge denkazandrug die begrensd wordt door twee beekdalen. Deze rug vormt ook de waterscheiding tussen het stroomgebied van de Donge in het westen en dat van de Dommel in het oosten.

De drie natuurgebieden vormen tezamen een zeer gevarieerd landschap waarin hoog en laag, nat en droog en voedselrijk en voedselarm elkaar afwisselen.

De Oude Ley, de bovenloop van de Donge grenst bij het Riels Laag direct aan de Regte Heide. Zo'n overgang is een ideale vestigingsplaats voor oude culturen. Het is dan ook niet vreemd dat juist hier al prehistorische bewoning in het gebied bestond. De zes grafheuvels uit de vroege- en midden-bronstijd (ca. 1500 voor Christus).

De Regte Hei was in zijn topjaren rond 1760 vier keer zo groot als nu.

Ook op de dag van vandaag is het nog steeds een van de grotere heidegebieden van Noord-Brabant.

De laatste jaren is door het Brabants Landschap een vernieuwd beheer uitgevoerd, dat uit moet monden in een grote variatie binnen het gehele gebied.

Door kleinschalig plagbeheer in het vochtige zuidelijke deel en grootschalig machinaal plaggen in het drogere noordelijke deel van de hei is hierin toch enige vooruitgang geboekt.

Het zuidelijke deel van het Riels Laag is vernat door het aanbrengen van een puindam ter hoogte van het Riels Hoefke.

Ook wordt het water op de hei zo veel mogelijk vast gehouden door te voorkomen dat het snel afvloeit.

Het totale gebied heeft een hoge natuurwaarde. Door diverse beheersactiviteiten blijft het interessant om de ontwikkelingen van de natuur te volgen.

Verschillende aspecten van de natuur, zoals de avi- en herpetofauna en de hogere planten, zijn de afgelopen jaren vrij uitgebreid onderzocht.

Op het gebied van de mosflora is al wel enig onderzoek verricht, maar nog nooit werd het gehele gebied in kaart gebracht. Dit was voor de mossenwerkgroep van de KNNV-Tilburg aanleiding om een eerste mosseninventarisatie te verrichten om meer te weten te komen van de mossen op dit moment op de Regte Heide, het Riels Hoefke en het Ooijevaarsnest.

Dit rapport is een verslag van de onderzoeksopzet en de gegevens die verzameld zijn. Hiermee kan een eerste aanzet gegeven worden om tot beheersadviezen te komen die vanuit de mosflora wordt ingegeven.

2. Bryologisch onderzoek - een terugblik.

De Regte Heide, meer in het bijzonder de randgebieden, zoals Het Ooijevaarsnest, Halve Maan en Riels Hoefke hebben in het verleden reeds enige belangstelling gehad van bryologische zijde.

In overzicht:

I. Een verkenning van het noordelijk deel van de Regte Heide [KM-vakken: 50.27.41 en 50.27.51] tijdens het weekeinde van 9 en 10 september 1978. Dit onderzoek werd uitgevoerd door de Bryologische en Lichenologische werkgroep van de KNNV [Landelijke werkgroep]. De resultaten werden gepubliceerd in het tijdschrift Buxbaumiella nr. 10 van Januari 1981.

II. Tijdens het weekeinde van 30 april t/m 2 mei 1993 werden door dezelfde Landelijke werkgroep, onderzocht: Het Riels Hoefke gelegen in KM-vak 50.26.55 en het in ditzelfde KM-vak gelegen deel van de Regte Heide. Vervolgens de omgeving van De Halve Maan, gelegen in de KM-vakken 50.36.15 en 50.36.25. Tenslotte Het Ooijevaarsnest gelegen in KM-vak 50.36.24. Ook de resultaten van dit onderzoek werden gepubliceerd in het tijdschrift Buxbaumiella, nr. 33 van april 1994.

III. Een inventarisatie van de Rielse Heide KM-vak 50.27.31, uitgevoerd door de Mossenwerkgroep van de KNNV Afd. Tilburg op 26 november 1994.

IV. Een vervolginventarisatie van Het Ooijevaarsnest KM-vak 50.36.24 uitgevoerd door de Mossenwerkgroep van de KNNV Afd. Tilburg op 13 mei 1995.

V. Een vervolginventarisatie van de omgeving van de Halve Maan KM-vak 50.36.25 uitgevoerd door Chr. Buter op 17 september 1995.

VI. Een eerste inventarisatie van het militaire object "De Kiek", gelegen in de KM-vakken 50.26.53 met kleine delen in de vakken 50.36.13 en 50.26.54, uitgevoerd door Chr. Buter op 4 november 1995.

VII. Onderzoek van de mosflora rond de "Plaglocatie" van de KNNV Afd. Tilburg, gelegen in het KM-vak 50.37.11, aangevangen op 2 december 1995 met vervolgonderzoeken op: 23 maart, 20 juli en 27 oktober 1997. Uitgevoerd door Chr. Buter (Mossenwerkgroep KNNV Afd. Tilburg).

Uit het voorgaande blijkt dus dat de mosflora van diverse delen van het 'natuurgebied-complex' Regte Heide nooit eerder werden onderzocht. De onderzoekers hebben zich door tijdgebrek en een beperkt beschikbare 'mankracht' noodzakelijkerwijs moeten beperken.

Vervolgens moet ook het begrip 'inventarisatie' enigermate gerelativeerd worden, vanwege het feit dat de betrokken onderzoeken eerder als uitgebreide verkenning betiteld moeten worden. Door de gevolgde werkwijze zijn zeker een aantal mossoorten onopgemerkt zijn gebleven. [Dit bv. alleen al door seizoensinvloeden.]

Niettegenstaande voorgaande kunnen de resultaten, die hierna volledigheidshalve zijn weergegeven, toch in zekere mate als representatief voor het gehele gebied worden beschouwd.

Hoewel de abundantie van de aangetroffen soorten nauwelijks beschreven is, kan door kanttekeningen in de betrokken verslagen, toch met vrij grote zekerheid gesteld worden dat met name vooral de aangetroffen Rode Lijst-soorten een geringe tot zeer geringe presentie vertoonden.

2.1. Resultaten onderzoek 1978.

Bezocht werd het noordelijk deel van de [Regte Heide], KM-vakken: 50.27.41 en 50.27.51. [Deze werden niet nader gespecificeerd].

BLADMOSSEN. [MUSCI].

1. [Campylopus fragilis var. pyriformis]
Campylopus pyriformis.
2. Campylopus introflexus.
3. Ceratodon purpureus.
4. Dicranella cerviculata.
5. Dicranum scoparium.
6. [Hypnum cupressiforme var. cupressiforme].
Hypnum cupressiforme.
7. Leptodontium flexifolium.
8. Pohlia nutans.
9. Polytrichum commune.
10. [Sphagnum crassycladum].
Sphagnum denticulatum.
11. Sphagnum cuspidatum.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE].

1. Cephalozia connivens.
2. Cephaloziella divaricata.
3. Gymnocolea inflata.
4. [Isophaches bicrenatus].
Lophozia bicrenata.

OPMERKINGEN.

De tussen haakjes geplaatste wetenschappelijke namen zijn inmiddels vervangen door de daaronder geplaatste namen.

De vondst destijds van de soort *Leptodontium flexifolium* [Rietdakmos] met een terrestrische groeiwijze moet, ook momenteel nog, als zeldzaam worden beschouwd.

Met betrekking tot de soort *Lophozia bicrenata* [Cederhoutmos] is het dezerzijds de opvatting dat v.w.b. het voorkomen in de regio Midden-Brabant, dit mos inmiddels als zeer zeldzaam moet worden opgevat. Voor wat betreft de overige soorten kan worden gesteld dat deze ook momenteel vrij algemeen tot zeer algemeen voorkomen in het onderhavige gebied.

Gezien het verschil in werkwijze en de grote tijdsspanne is enige verdere vergelijking met de resultaten van de recente inventarisatie niet zinvol.

2.2. Resultaten onderzoek 30/4 1993 t/m 2/5 1993.

Onderzoeksgebieden:

- I. KM-vak: 50.26.55. Riels Hoefke. [Westelijk deel van betrokken KM-vak.]
- II. KM-vak: 50.26.55. Regte Heide. [Oostelijk deel betrokken KM-vak.]
- III. KM-vak: 50.36.15 en 50.36.25. Halve Maan. [De KM vakken zijn niet nader gespecificeerd.]
- IV. KM-vak: 50.36.24. Ooijevaarsnest.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. Amblystegium serpens.	I.		
2. Atrichum undulatum.	I	III	IV
3. Aulacomnium androgynum.	I	III	
4. Brachythecium mildeanum.			IV

5. Brachythecium rutabulum.	I	III	IV
6. Brachythecium salebrosum.	I		
7. Bryum argenteum.		III	
8. Bryum bicolor.		III	
9. Bryum capillare.	I		
10. Bryum pallens.			IV
11. Calliergonella cuspidata.			IV
12. Campylopus flexuosus.	I		
13. Campylopus introflexus.	I	II	III
14. Campylopus pyriformis.	I	II	III
15. Ceratodon purpureus.		III	
16. Dicranella heteromalla.	I	III	IV
17. Dicranella cerviculata.	I		IV
18. Dicranum montanum.	I		IV
19. Dicranum scoparium.	I	II	III
20. Ditrichum cylindricum.		III	
21. Drepanocladus fluitans.	I		
22. Eurhynchium praelongum.	I	III	IV
23. Eurhynchium striatum.		III	
24. Funaria hygrometrica.		III	
25. Hypnum cupressiforme.	I	III	IV
26. Hypnum jutlandicum.	I	II	III
27. Leptobryum pyriforme.			IV
28. Leucobryum glaucum.		III	
29. Mnium hornum.		III	IV
30. Orthodontium lineare.	I	III	IV
31. Plagiothecium denticulatum var. undulatum.	I		
32. Plagiothecium nemorale.			IV
33. Pleurozium schreberi.	I	III	
34. Pohlia campotrachela.			IV
35. Pohlia nutans.	I	III	IV
36. Polytrichum commune.		III	
37. Polytrichum formosum.	I	III	IV
38. Polytrichum longisetum.	I		
39. Polytrichum piliferum.	I		
40. Pseudoscleropodium purum.	I	III	
41. [Isopterygium elegans] = Pseudotaxiphyllum elegans.	I	III	IV
42. Rhynchostegium confertum.	I		
43. Rhytidiadelphus squarrosus.			IV
44. Sphagnum compactum.		II	III
45. Sphagnum cuspidatum.	I		
46. Sphagnum denticulatum.		III	IV
47. Sphagnum tenellum.	II		
48. Tetraxis pellucida.		III	

LEVERMOSSEN. [HEPATICAE].

1. Calypogeia fissa.	I	II	III
2. Calypogeia muelleriana.			III
3. Cephalozia bicuspidata.		II	III
4. Diplophyllum albicans.			III
5. Gymnocolea inflata.		II	
6. Kurzia pauciflora.		II	

7. Lophocolea heterophylla.	I	II	IV
8. Odontoschisma sphagni.		II	III

TOTAAL AANTAL AANGETROFFEN MOSSOORTEN:

Gebied I.	Riels Hoefke.	Bladmossen - 28 soorten
Levermossen - 2 soorten.
Gebied II.	Regte Heide.	Bladmossen - 6 soorten, waaronder 2 Rode Lijst-soorten.
Levermossen - 6 soorten, waarvan 1 Rode Lijst-soort.
Gebied III.	Halve Maan.	Bladmossen - 28 soorten, waaronder 1 Rode Lijst-soort.
Levermossen - 5 soorten waarvan 1 Rode Lijst-soort.
Gebied IV.	Ooijevaarsnest.	Bladmossen - 21 soorten, waarvan 1 Rode Lijst-soort.
Levermossen - 3 soorten.

De Rode Lijst-soorten betreffen:

1. Brachythecium mildeanum.	Cat. 3.
2. Sphagnum compactum.	Cat. 3.
3. Sphagnum tenellum.	Cat. 3.
4. Odontoschisma sphagni.	Cat. 3.

2.3. Resultaten onderzoek "Rielse Heide" KM-vak 50.27.31. [A.C. 130-392].

Uitgevoerd door de Mossenwerkgroep KNNV Afd. Tilburg op 26/11 1994.

BLADMOSSEN [MUSCI].

1. Atrichum undulatum.
2. Aulacomnium androgynum.
3. Aulacomnium palustre.
4. Brabula convoluta.
5. Brachythecium rutabulum.
6. Bryum argenteum.
7. Bryum barnesii.
8. Campylopus flexuosus.
9. Campylopus introflexus.
10. Campylopus pyriformis.
11. Ceratodon purpureus.
12. Dicranella heteromalla.
13. Dicranoweisia cirrata.
14. Dicranum polysetum.
15. Dicranum scoparium.
16. Eurhynchium praelongum.
17. Grimmia pulvinata.
18. Hypnum cupressiforme.
19. Hypnum jutlandicum.
20. Mnium hornum.
21. Orthodontium lineare.
22. Plagiothecium curvifolium.
23. Plagiothecium laetum.
24. Pleurozium schreberi.
25. Pohlia nutans.
26. Polytrichum formosum.
27. Polytrichum piliferum.
28. Pseudoscleropodium purum.
29. Pseudotaxiphyllum elegans.

30. Rhytidiadelphus squarrosus.
31. Tortula muralis.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE].

1. Lophocolea bidentata.
2. Lophocolea heteophylla.

2.4. Resultaten onderzoek "het Ooijevaarsnest" KM-vak 50.36.24. [A.C. 128-388].

Uitgevoerd door de Mossenwerkgroep KNNV Afd. Tilburg op 13/5 1995.

BLADMOSSEN [MUSCI].

1. Atrichum undulatum.
2. Aulacomnium androgynum.
3. Brachythecium rutabulum.
4. Bryum argenteum.
5. Campylopus introflexus.
6. Campylopus pyriformis.
7. Ceratodon purpureus.
8. Dicranella heteromalla.
9. Dicranoweisia cirrata.
10. Dicranum scoparium.
11. Eurhynchium praelongum.
12. Grimmia pulvinata.
13. Hypnum cupressiforme.
14. Hypnum jutlandicum.
15. Leptobryum pyriforme.
16. Leucobryum glaucum.
17. Mnium hornum.
18. Orthodontium lineare.
19. Philonotis fontana.
20. Plagiomnium affine.
21. Plagiothecium curvifolium.
22. Plagiothecium laetum.
23. Pleurozium schreberi.
24. Pohlia campotrachela.
25. Pohlia nutans.
26. Polytrichum formosum.
27. Pseudoscleropodium purum.
28. Pseudotaxiphyllum elegans.
29. Rhytidiadelphus squarrosus.
30. Tortula muralis.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE].

1. Calypogeia fissa.
2. Calypogeia muelleriana.
3. Cephaloziella divaricata.
4. Jungermannia gracillima.
5. Lophocolea bidentata.
6. Lophocolea heterophylla.
7. Marchantia polymorpha.
8. Pellia epiphylla.

2.5. Resultaten onderzoek omgeving "Halve Maan" KM-vak 50.36.25 [A.C. 129-388].

Uitgevoerd door C. Buter op 17/9 1995.

BLADMOSSEN [MUSCI].

1. *Atrichum undulatum*.
2. *Aulacomnium androgynum*.
3. *Barbula convoluta*.
4. *Brachythecium rutabulum*.
5. *Bryum argenteum*.
6. *Bryum capillare*.
7. *Campylopus flexuosus*.
8. *Campylopus introflexus*.
9. *Campylopus pyriformis*.
10. *Ceratodon purpureus*.
11. *Dicranella heteromalla*.
12. *Dicranoweisia cirrata*.
13. *Dicranum scoparium*.
14. *Dicranum tauricum*.
15. *Drepanocladus fluitans*.
16. *Eurhynchium praelongum*.
17. *Hypnum cupressiforme*.
18. *Hypnum jutlandicum*.
19. *Leucobryum glaucum*.
20. *Mnium hornum*.
21. *Orthodontium lineare*.
22. *Plagiothecium laetum*.
23. *Plagiothecium nemorale*.
24. *Pleurozium schreberi*.
25. *Pohlia annotina*.
26. *Pohlia nutans*.
27. *Polytrichum formosum*.
28. *Polytrichum piliferum*.
29. *Pseudoscleropodium purum*.
30. *Pseudotaxiphyllum elegans*.
31. *Rhytidiadelphus squarrosus*.
32. *Sphagnum fimbriatum*.
33. *Sphagnum tenellum*.
34. *Tortula muralis*.

LEVERMOSSEN. [HEPATICAE].

1. *Calypogeia fissa*.
2. *Calypogeia muellereiana*.
3. *Cephalozia bicuspidata*.
4. *Diplophyllum albicans*.
5. *Lophocolea heterophylla*.
6. *Lophozia ventricosa*.
7. *Pellia epiphylla*.

2.6. RESULTATEN ONDERZOEK "DE KIEK" [MIN. VAN DEFENSIE]. KM-vak: 50.26.53. [A.C. 127-390].

Een deel van dit object ligt in KM-vak 50.36.13 [A.C. 127-389] en in KM-vak: 50.26.54 [A.C. 128-390].

Representatief is de opgave onder KM-vak 50.26.53.

Het terrein bestaat overwegend uit open droge heide, waarin een rijk Lichenenbestand aanwezig is, vooral *Cladonia spec.* De rand van het terrein kent veel opslag van vooral Grove den. Uitgevoerd op 4/11 1995 door C. Buter.

BLADMOSSEN [MUSCI].

1. *Amblystegium serpens.*
2. *Aulacomnium androgynum.*
3. *Barbula convoluta.*
4. *Brachythecium albicans.*
5. *Brachythecium rutabulum.*
6. *Bryum argenteum.*
7. *Bryum capillare.*
8. *Calliergonella cuspidata.*
9. *Campylopus flexuosus.*
10. *Campylopus introflexus.*
11. *Campylopus pyriformis.*
12. *Ceratodon purpureus.*
13. *Dicranella heteromalla.*
14. *Dicranum scoparium.*
15. *Eurhynchium prealongum.*
16. *Funaria hygrometrica.*
17. *Grimmia pulvinata.*
18. *Hypnum cupressiforme.*
19. *Orthotrichum anomalum.*
20. *Pleurozium schreberi.*
21. *Pohlia nutans.*
22. *Polytrichum formosum.*
23. *Polytrichum juniperinum.*
24. *Polytrichum piliferum.*
25. *Pseudoscleropodium purum.*
26. *Schistidium apocarpum.*
27. *Tortula calcicolens.*
28. *Tortula muralis.*

LEVERMOSSEN [HEPATICAE].

1. *Cephaloziella divaricata.*
2. *Lophocolea heterophylla.*

3. Het inventarisatieonderzoek 1997-1999.

3.1. Algemeen

Het onderzoek werd aangevangen op 16/10 1997 en afgesloten per 18/3 1999. Hierbij werd uitzondering gemaakt voor de omgeving van de zg. 'plaglocatie' van de KNNV Afd. Tilburg (KM-vak: 130-389), waar reeds op 2/12 1995 een eerste inventarisatie plaatsvond gevolgd door monitoring tot 6/11 1998.

Getracht werd een zo nauwkeurig mogelijk beeld te verkrijgen omtrent de diversiteit van de in het betrokken gebied aanwezige mossoorten en de abundantie daarvan. Hierbij moet meteen de kanttekening gemaakt worden, dat heel wel mogelijk mossoorten onopgemerkt zijn gebleven. Dit bv. tengevolge van seizoensinvloeden (betreft zg. winter- en/of zomerannuelen) en dit dan weer in relatie tot de opnamedata. Meer nog echter t.g.v. de overmatige neerslag in het jaar 1998, waardoor meerdere delen van het gebied onder water stonden (Halve Maan ver buiten de normale 'oevers', Papenmoeren en tevens de zg. 'plaglocatie'), sloten en greppels rijkelijk water voerden, e.d. en zodoende geen waarnemingen toelieten of op z'n minst ernstig bemoeilijkte. Kortom, 'n aantal factoren die hier het begrip 'inventarisatie' enige waarde ontnemen.

Bij het veldwerk is tevens enige aandacht geschonken aan de ecologische- en abundantie aspecten van de aangetroffen mossoorten, hetgeen verwoord is in de nadere beschrijving van de aangetroffen mossen. Daarnaast is getracht een indruk te krijgen omtrent de relatie 'beheer' en mosflora. (Verwoord bij 'Beheersadviezen').

Ten behoeve van de noodzakelijke onderbouwing van betrokken inventarisatie en voor eventueel mogelijk nader wetenschappelijk onderzoek werd van vrijwel elke aangetroffen mossoort materiaal verzameld dat is ondergebracht in het Bryophytenherbarium van het Natuurmuseum Brabant te Tilburg.

In verband met de momenteel in bewerking zijnde revisie van de Nederlandse veenmosflora, werd van de aangetroffen Veenmossen (Sphagnopsida) materiaal ter beschikking gesteld van de heer A. Bouman te Weesp, die een der bewerkers is. De determinatie van deze mossoorten dan wel de controle daarvan werd door hem uitgevoerd waardoor alle in dit verslag vervatte opgaven getoetst zijn aan de meest recente opvattingen terzake. Tevens werd zodoende een bijdrage geleverd aan het inzicht betreffende de verspreiding van de veenmossen in Nederland.

De verkregen inventarisatiegegevens worden ook ter beschikking gesteld van het Rijksherbarium Afd. Bryologie te Leiden en het Archivariaat van de Bryologische en Lichenologische werkgroep van de KNNV.

Nadrukkelijk wordt erop gewezen dat een inventarisatie niets anders is dan een 'momentopname', die niets anders dan feitelijke conclusies toelaat. De mosflora kan en zal veranderingen ondergaan, zulks alleen al vanwege de successie (natuurlijke opvolging). Anderzijds kunnen bv. ook de effecten van milieufactoren en/of meteorologische omstandigheden een grote rol spelen.

Wegens het ontbreken van voldoende gegevens ter vergelijking kan dan ook geen verantwoord standpunt ingenomen inzake het vraagstuk omtrent de wijze van ontwikkeling van de bryoflora (positief dan wel negatief). Hiertoe zijn herhaalde inventarisaties noodzakelijk, deze bij voorkeur met intervallen van min. 3 en max. 5 jaren. (Hierbij voorbij gegaan aan de mogelijkheid van permanente monitoring, hetgeen vrijwel zeker op problemen van personele aard zal stuiten).

3.2. Terrein - Biotopen.

De Regte Heide en haar randgebieden vormen tezamen een complex van nogal uiteenlopende biotopen. Beschrijving van elk dezer zou leiden tot een meer plantensociologische benadering hetgeen evenwel buiten het kader van dit onderzoek valt. Daarom zullen een aantal samengevatte biotopen, die vanuit de bryologische optiek van belang zijn, nader worden toegelicht.

De Regte Heide zelf: geaccidenteerd en derhalve bestaande uit hogere en drogere delen, welke een

mosflora bezitten die v.w.b. de soortendiversiteit uitgesproken arm is. Daarnaast de lager gelegen delen, die vochtig tot nat zijn en dientengevolge een redelijk rijke mosflora bezitten, die het best vertegenwoordigd is op en rond de zogenaamde 'plaglocatie van de KNNV'. De abundantie van de zeldzamere mossoorten is hier gering tot zeer gering!

Het meer noordelijk gelegen Rietven speelt in dit opzicht vooralsnog een zeer bescheiden rol.

Die delen, elders op de heide, die recent geschraapt dan wel geplagd zijn bezitten tot dusver geen mosflora van betekenis. De hier aanwezige soorten betreffen zeer algemeen voorkomende pioniersoorten. Het is zeker niet uit te sluiten, dat de mosflora hier toekomstig een grotere dynamiek zal vertonen, d.w.z. toename van de soortendiversiteit. Voorwaarde is echter wel dat de weersomstandigheden hiervoor een meer gemiddeld 'Hollands beeld' moeten vertonen, met andere woorden: geen extreme droogte of recordbrekende neerslaghoeveel-heden zoals in de afgelopen jaren het geval was.

Het verwijderen van opslag van Berk, Grove den, e.d. op de heide, teneinde deze open te houden, wordt dezerzijds als vanzelfsprekend beschouwd. Dat daarbij ook de Wilg-opslag in een voormalige leemput (wouwer)*] betrokken werd, zelfs geheel verwijderd, is vanuit bryologisch opzicht te betreuren; kan zelfs als biotoopvernietiging betiteld worden. (Zie: Beheersadviezen).

De bossen ten zuiden van de heide: omgeving Nieuwkerk, Halve Maan en Ooijevaarsnest, evenals de omgeving van het Riels Hoefke, geven een wisselende indruk, deels landgoedtype, deels monotone productiebossen. Hier werd in de afgelopen jaren de 'indruk' opgedaan, dat situaties van droogte en vochtig/nat elkaar snel opvolgen. Kortom: een te snelle afvoer van oppervlaktewater. Een meer constante waterhuishouding zou de voorkeur genieten. (Mossen zijn overwegend planten die de voorkeur geven aan een vochtig/nat milieu).

De mosflora in deze deelgebieden is redelijk soortenrijk, maar ook hier is de abundantie van de minder algemene soorten gering tot zeer gering.

De directe omgeving van de Ley in het Ooijevaarsnest, Riels Laag en verder noord-waarts, moet grotendeels nog als eutroof worden gekwalificeerd. De mosflora hier is dan ook uitgesproken soortenarm. Bij toenemende verschraling echter zal dit aspect zich vrijwel zeker in gunstige zin wijzigen.

Voorgaande, hoewel enigermate in mineur gesteld, laat onverlet dat alle in beschouwing genomen gebieden (ook die welke hier niet nader besproken zijn) bijdragen aan het geheel van de aangetroffen mosflora, welke ca. 20% omvat van de in Nederland voorkomende soorten. Hieronder zelfs enige voor Midden-Brabant unieke soorten. Dit nu, in vergelijking met de 'score' van andere onderzochte natuurgebieden in de regio Midden-Brabant, is alleszins acceptabel.

*] Oud Brabantse benaming voor een dergelijke 'kleiwinput'. Bron: W. van Kruijsbergen.

3.3. Indeling plantensociologische district.

De hiervoor globaal beschreven biotopen, allen voorkomende op pleistocene zandgronden met sporen van lemige beekafzettingen, dienen vanuit de plantensociologische optiek ondergebracht te worden in het Kempens district.

3.4. De resultaten

In totaal werden op de Regte Heide en haar randgebieden 110 mossoorten aangetroffen. (Hierbij afgezien van enige variëteiten en/of vormen van bepaalde soorten).

Dit betreft:

- 83 Bladmossen, waaronder 3 Rode Lijst-soorten. (1 van de cat. 2 en 2 van de cat. 3.)
- 7 Veenmossen, waaronder 2 Rode Lijst-soorten, beide van de cat. 3.
- 20 Levermossen. waaronder 3 Rode Lijst-soorten, allen van de cat. 3.

De aangetroffen Bladmossen (Musci) kunnen voor wat betreft hun verspreiding en de frequentie van voorkomen in Nederland en gerelateerd aan het Kempens district, als volgt worden ingedeeld:

Zeer algemeen voorkomend: 26 soorten.
Algemeen voorkomend: 28 soorten.
Vrij algemeen voorkomend: 14 soorten.
Vrij zeldzaam voorkomend: 8 soorten.
Zeldzaam voorkomend: 7 soorten.
Zeer zeldzaam voorkomende soorten ontbreken.

De Veenmossen (Sphagnopsida) vormen een Klasse binnen de Afdeling Musci, maar op grond van het feit dat de verspreiding en de frequentie van voorkomen in Nederland niet naar tevredenheid bekend is, is gekozen voor een aparte benadering, en wel op grond van empirische bevindingen in de regio Midden-Brabant.

Van de 7 aangetroffen veenmossoorten worden er dan 4 als algemeen voorkomend beschouwd, 1 soort als vrij algemeen voorkomend, vervolgens nog 1 zeldzaam voorkomende en tenslotte 1 zeer zeldzaam voorkomende soort.

De 20 aangetroffen Levermossen (Hepaticae) kunnen v.w.b. hun verspreiding en frequentie van voorkomen in Nederland en gerelateerd aan het Kempens district, als volgt worden ingedeeld:

Zeer algemeen voorkomend: 1 soort.
Algemeen voorkomend: 7 soorten.
Vrij algemeen voorkomend: 8 soorten.
Vrij zeldzaam voorkomend: 3 soorten.
Zeldzaam voorkomend: 1 soort.
Zeer zeldzaam voorkomende soorten werden niet aangetroffen.

Een analyse naar groeiwijze leert dat alle aangetroffen Levermossen een terrestrische groeiwijze bezitten. Veenmossen hebben altijd een terrestrische groeiwijze. Van de aangetroffen overige Bladmossen bezitten 13 soorten een uitgesproken epifytische groeiwijze, 6 soorten zijn lithofyten, terwijl 4 soorten evenredig vaak epifytisch dan wel lithofytisch voorkomen. De overige soorten zijn allen terrestrisch groeiende soorten ofwel niet 'substraattrouw'. Dit laatste wil zeggen dat mossoorten die daaraan voldoen op meerdere substraten, zelfs in of onder water aangetroffen kunnen worden.

De epifytisch groeiende mossoorten verkiezen vrijwel uitsluitend loofbomen als standplaats, waarbij in het betrokken gebied de Vlier, Wilg spec., Populier, Eik en Berk duidelijk de voorkeur genieten. Op een locatie werd vastgesteld dat 'n mossoort (*Dicranum montanum* - Bossig gaffeltandmos) de Amerikaanse eik (mogelijk cultivar) als standplaats geaccepteerd had, hetgeen zeker niet als algemeen mag worden opgevat. De lithofyten betroffen allen zg. kalkminnende soorten en werden dan ook aangetroffen op o.a. betonnen afrasterpalen, duikers, betonnen veedrinkputten, e.d. Een der soorten werd aangetroffen op een zg. eterniet-dak van een boerenschuurtje (rand van gebied).

De analyse met betrekking tot de verspreiding van de mossen binnen het onderzochte gebied, 14 KM-vakken of delen daarvan, geeft het volgende beeld:

- Blad- en Veenmossen.

Van de in totaal 90 soorten werden:

22 soorten slechts aangetroffen in 1 KM-vak.
8 soorten slechts aangetroffen in 2 KM-vakken.
11 soorten aangetroffen in 3 Km-vakken.
3 soorten aangetroffen in 4 KM-vakken.
11 soorten aangetroffen in 5 t/m 6 KM-vakken.
7 soorten aangetroffen in 7 t/m 9 KM-vakken.
16 soorten aangetroffen in 10 t/m 12 Km-vakken.

12 soorten aangetroffen in 13 t/m 14 Km-vakken.

- Levermossen.

Van de in totaal 20 soorten werden:

- 8 soorten slechts in 1 KM-vak aangetroffen.
- 3 soorten slechts in 2 KM-vakken aangetroffen.
- 5 soorten aangetroffen in 3 t/m 5 KM-vakken.
- 2 soorten aangetroffen in 3 t/m 5 KM-vakken.
- 2 soorten aangetroffen in 9 t/m 14 KM-vakken.

Uit het voorgaande zou men terecht kunnen concluderen dat een vrij groot aantal mossoorten zeldzaam is in het betrokken gebied. Dit zeker als men ook nog een relatie legt met de 'landelijke waardering' terzake binnen het Kempens district.

Mogelijke verklaringen van dit 'verschijnsel' moeten wel gezocht worden in het aantal, de diversiteit en de 'kwaliteit' van de beschikbare biotopen.

Frappant is overigens dat een vergelijking met de beschikbare gegevens van eerdere inventarisaties (daar waar mogelijk en voorts met gepaste reserves) toch een beeld geven, dat zou kunnen worden opgevat als een 'status quo'. Met andere woorden: het beeld van een min of meer stabiele mosflora.

3.5. Conclusie

De voorliggende resultaten, die vrijwel zeker negatief beïnvloed zijn door de ongunstige weersomstandigheden van de afgelopen jaren, geven desondanks het beeld van een redelijk rijke mosflora. Voorts bestaat dezerzijds de indruk dat de ontwikkeling daarvan voorzichtig positief opgevat mag worden. Dit vanwege de inmiddels ingezette verbetering van de meteorologische omstandigheden en deels door de uitgevoerde beheersmaatregelen.

3.6. Toelichtingen - verklaring terminologie

1. De naamgeving van de Bladmossen, de gegevens inzake de verspreiding en de frequentie van voorkomen daarvan in Nederland, zijn ontleend aan: DE NEDERLANDSE BLADMOSSEN. A. Touw en W.V. Rubers.

2. De naamgeving van de Levermossen, de gegevens inzake verspreiding en de frequentie van voorkomen daarvan in Nederland zijn ontleend aan: DE NEDERLANDSE LEVERMOSSEN & HAUWMOSSEN. S.R. Gradstein en H.M.H. van Melick.

3. Gegevens m.b.t. De Rode Lijst.

Categorie 0: Betrokken soort is verdwenen/uitgestorven.

Categorie 1: Betrokken soort is bedreigd met verdwijning.

Categorie 2: Betrokken soort is zeer kwetsbaar.

Categorie 3: Betrokken soort is kwetsbaar.

Categorie 4: Betrokken soort is potentieel bedreigd.

4. De in dit verslag gebruikte term: 'Regio' en/of 'Midden-Brabant' betreft het gebied dat in het Noorden begrensd is door de Bergsche Maas/Amer; in het Zuiden door de rijksgrens met België; in het Westen door een N.Z.-lijn ter hoogte van Prinsenbeek en in het Oosten door een N.Z.-lijn ter hoogte van Oisterwijk.

5. Met betrekking tot de 'Opgave per KM-vak'.

De eventueel achter de wetenschappelijke naam opgenomen letter 'F' betekend dat van deze soort fertiele planten werden aangetroffen.

De eventueel achter de wetenschappelijke naam toegevoegde letter 'H' betekend dat van betrokken soort materiaal werd opgenomen in een der genoemde herbaria.

4. Beheeradviezen

4.1. Stelling

De mossen maken onbetwist deel uit van de flora. Van de ong. 525 in Nederland voorkomende soorten is zo'n 50 % noodzakelijkerwijs op de Rode Lijst geplaatst. Zodoende vormen de mossen in feite de meest bedreigde plantengroep in Nederland, waarvoor het nemen van beschermende maatregelen dan ook zeker gerechtvaardigd is. Binnen dit kader dient men evenwel uitsluitend biotoopbescherming dan wel de creatie daarvan als zinvol te beschouwen.

Navolgende adviezen zijn opgesteld in de aanname dat Het Brabants Landschap, als beheerder, ook in het betrokken gebied streeft naar een zo groot mogelijke biodiversiteit.

Hoewel deze adviezen, om voor de hand liggende redenen, geformuleerd zijn vanuit de bryologische optiek, is getracht strijdigheden met andere natuurbelangen te vermijden.

Dezerzijds wordt eraan gehecht nadrukkelijk te stellen, dat het uiteraard en alleen aan de beheerder is te bepalen of deze adviezen uitvoerbaar zijn dan wel inpasbaar in het vigerende beleid.

Het daadwerkelijk uitvoeren van deze adviezen zal deels een 'conserverende' werking hebben maar grotendeels eerder als toekomstinvestering opgevat worden.

4.2. Adviezen

a. Waterhuishouding.

Vooropgesteld dat eenvoudigheidshalve voorbij gegaan wordt aan de problematiek rond dit thema, bestaat dezerzijds de indruk dat de 'vernatting' van het westelijk deel van het betrokken gebied ('dal' van de Ley), ruime aandacht gekregen heeft. Anderzijds menen wij dat die delen van het gebied die afwateren op de Poppelsche Ley (vooral het gebied rond de 'plagzone KNNV tot het klooster Nieuwkerk, dus met inbegrip van het vennengebied Halve Maan) verbetering zouden kunnen ondergaan door waterafvoer-remmende maatregelen (het plaatsen van stuwtjes, e.d.).

b. Ontwikkeling biotopen.

Wilgenbroek-achtige percelen zijn niet of nauwelijks aanwezig in het betrokken gebied. Nu zijn o.a. Wilg spec. en meer nog de Gewone es en de Gewone vlier, vooral als ze groeien in een wat meer vochtig milieu, boom/struiksoorten die bij uitstek de biotoop vormen voor zeldzame tot zeer zeldzame mossoorten in Nederland.

Afgezien van de bijdrage die dergelijke percelen leveren in het landschapsbeeld is het vanuit bryologisch standpunt zonder meer van belang dit soort biotopen te sparen, sterker nog de ontwikkeling daarvan te stimuleren.

Vastgesteld werd dat enige 'kernen' met wilgopslag aanwezig zijn in het gebied langs de Leij. Deze zouden zich zeer wel tot 'broekbosjes' kunnen ontwikkelen. Tevens zou hierbij overwogen kunnen worden hier enige exemplaren van de Gewone es en de Gewone vlier aan de aanwezige begroeiing toe te voegen. Aanplant van deze boom/struiksoorten elders in het betrokken gebied, bv. ter vervanging van exoten, geniet dezerzijds zeker instemming, evenals de bescherming van de reeds aanwezige exemplaren, zoals bv. die op de voormalige vuildeponie.

c. Bosbouwkundig onderhoud.

Hieronder wordt begrepen het soms nodige uitdunnen van percelen. Indien dit percelen betreft met naaldhout van het 'spartype' geniet het dezerzijds de voorkeur dat zulks zal geschieden op een wijze waarbij de bodem altijd beschaduwd blijft, zulks om vergrassing te voorkomen.

d. Onderhoud sloten en afwatergreppels.

Afgezien van het feit dat goed onderhouden sloten en greppels kunnen bijdragen aan het 'vasthouden' van water, dit uiteraard in samenhang met geplaatste stuwen of dergelijke, zijn de sloot- en/of greppelkanten ook van belang voor een groot aantal mossoorten. Dit dienen dan wel 'geschoonde' kanten te zijn. In dit

kader is het dan ook wenselijk dat een aantal van dit soort watergangen periodiek geschoond zou worden. Dit niet jaarlijks maar om de ca. 3 jaar of zodra van een min of meer 'dichtgroeien' sprake is.

e. Beton en baksteenobjecten.

Deze producten van 'menselijke invloed', waarbij valt te denken aan: betonnen afrasterpalen, duikers, veedrinkbakken, e.d., zijn redelijk schaars in het betrokken gebied. Toch vertegenwoordigen ze een zekere biotoopwaarde en wel met name voor een aantal lithofyten onder de mossen.

Het ongemoeid laten van de aanwezige objecten is dan ook zeker zinvol, ook na een eventuele buiten gebruik stelling, omdat ze wezenlijk bijdragen aan de soortendiversiteit van de mosflora.

5. De mossen van de Regte Heide en haar randgebieden

5.1. Levermossen (hepaticae)

1. *Calypogeia fissa* (L.) Raddi.

MOERAS-BUIDELMOS.

Een bebladerd levermos dat algemeen is in de meeste districten van Nederland. Groeit bij voorkeur op beschaduwde greppel- en slootkanten, op vochtige heidevelden, in moerassen, langs vennen, e.d.

Deze soort werd in 8 KM-vakken aangetroffen, daarbij overwegend in de wat vochtigere bosdelen en vrijwel steeds in kleine bestanden.

2. *Calypogeia muelleriana* (Schiffn.) K. Mull.

GAAF BUIDELMOS.

Eveneens een bebladerd levermos dat voor wat betreft de pleistocene zandgronden, waaronder ook begrepen het Kempens district, algemeen is. Ontbreekt in grote delen van het westen van Nederland.

Groeit bij voorkeur op vrijwel identieke standplaatsen als de voorgaande soort, maar is daarbij iets minder 'kieskeurig'.

Dit mos werd in 9 Km-vakken aangetroffen en dit eveneens voornamelijk in de beboste delen.

3. *Cephalozia bicuspidata* (L.) Dum.

GEWOON MAANMOS.

Deze bebladerde levermossoort is algemeen in het Kempens district. Groeit vooral op vochtige tot natte, beschaduwde tot min of meer open zand-, leem- of venige grond. Het is een van de 'meer gewone'

levermossen in hoog- en laagvenen, vochtige heidevelden, broekbossen, e.d. Ondanks dit gegeven werd dit mos slechts in 4 KM-vakken aangetroffen, daarnaast steeds in kleine bestanden en altijd op sloot- en greppelkanten.

4. *Cephalozia macrostachya* Kaal.

AAR-MAANMOS.

Rode Lijst-soort cat. 3.

Deze soort is vrij algemeen op de pleistocene zandgronden, idem voor het Kempens district. Het groeit over het algemeen in hoogveen, vochtige Sphagnum-rijke heide en aan venige oevers van vennen, e.d.

Dit mos werd slechts in een KM-vak aangetroffen, dit nabij de 'plagzone' van de KNNV Afd. Tilburg. In dit geval evenwel betrof het een fraai bestand van enige vierkante decimeters groeiende op een slootkant grenzende aan een bospad en een akker!

5. *Cephaloziella divaricata* (Sm.) Schiffn.

GEWOON DRAADMOS.

Een bebladerd levermos van uiterst kleine afmetingen, dat in de meeste districten van Nederland algemeen voorkomt en dit over het algemeen in wat drogere biotopen; zelden in moerasheide, veenmosrietland en blauwgrasland.

Deze soort werd in 4 KM-vakken aangetroffen en dit steeds in vrij open greppels.

6. *Cephaloziella hampeana* (Nees.) Schiffn.

GROF DRAADMOS.

Dit levermos is in vergelijking met de voorgaande soort, voor wat betreft de afmetingen, nauwelijks groter. Komt vrij zeldzaam voor op de pleistocene zandgronden van Nederland; is daarbuiten zeer zeldzaam tot ontbrekend. Groeit bij voorkeur op de strooisellaag, op humus en venige grond in matig oude loof- en naaldbossen en op oude heidevelden.

Dit mos werd slechts éénmaal aangetroffen en dit op een molmende boomstronk in een vrij open, gemengd bosperceel.

7. *Cladopodiella fluitans* (Nees.) Buch.

IJL STOMPMOS.

Rode Lijst-soort cat. 3.

Een bebladerd levermos dat vrij algemeen is in het Kempens- en Drents district; daarbuiten zeldzaam tot ontbrekend. Groeit bij voorkeur op vochtige tot natte veengrond en dit vaak samen met *Sphagnum spec.* In hoogveen, op vochtige heide en aan venige venoevers.

Deze soort werd slechts éénmaal aangetroffen en dit dan tevens door slechts enige stengeltjes vertegenwoordigd. De groeiplaats betrof in dit geval een 'heideplasje' waarbij betrokken soort tussen het daar, ook schaarse' veenmos stond.

8. *Diplophyllum albicans* (L.) Dum.

NERFLEVERMOS.

In tegenstelling tot wat de Nederlandse naam van dit mos uitdrukt, bezit geen enkele levermossoort bladnerven. Betrokken plant bezit wel duidelijke schijnerven. Dit mos is vrij algemeen in de oostelijke helft van Nederland, met name op de pleistocene (zand)districten en dan vooral op plaatsen met leem. Groeit bij voorkeur op beschaduwde, vrij zure en vochtige, enigermate humeuze lemige zandgrond. Op sloot- en greppelkanten in voedselarme loof- en naaldbossen, etc.

Deze soort werd in 3 KM-vakken aangetroffen, vooral omgeving Halve Maan en Ooijevaarsnest, dit enige malen in fraaie bestanden. Daarnaast werd dit mos éénmaal fertiel aangetroffen, hetgeen momenteel als bijzonderheid moet worden opgevat. Gewoonlijk worden planten van deze soort aangetroffen, die rijkelijk bezet zijn met gemmen; een middel tot vegetatieve voortplanting.

9. *Fossombronina foveolata* Lindb.

GROF GOUDKORRELMOS.

Dit betreft de minst zeldzame Goudkorrelmos-soort die in Nederland voorkomt, welke tevens vrij algemeen is voor het Kempens district. Groeit vooral op kaal, vrij zure substraat (zand, veen, leem). Dit mos werd alleen aangetroffen op kale plekken van de 'plaglocatie'. Hierbij betrof het wel meerdere planten, die evenwel niet allen fertiel waren.

De in Nederland voorkomende soorten van het geslacht *Fossombronina* komen over het algemeen voor in open pioniergemeenschappen. Voor wat betreft hun habitus (uiterlijk) zou men populair uitgedrukt kunnen stellen, dat ze het 'midden' houden tussen bebladerde- en thalleuze soorten, die in platte rozetjes (van klein tot duidelijk waarneembaar) groeien. De planten van dit geslacht zijn in het veld vrijwel identiek, met andere woorden er is ogenschijnlijk geen onderscheid tussen de soorten. Een betrouwbare determinatie kan slechts geschieden aan de hand van de ornamentatie van de rijpe sporen.

Om begrijpelijke redenen werden niet alle aangetroffen planten meegenomen (ter kweek van kapsels) waardoor in dit geval niet kan worden uitgesloten dat er eventueel ook andere soorten aanwezig waren.

10. *Gymnocolea inflata* (Huds.) Dum.

BROEDKELKJE.

Een bebladerde levermossoort, die in de oostelijke helft van Nederland en op de Wadden vrij algemeen is. Groeit op open tot beschaduwde, droge tot vochtige, humusarme tot humeuze al dan niet leemhoudende zandgrond. Kan ook wel op boomstammen aangetroffen worden.

Karakteristiek voor dit mos zijn de veelal aanwezige perianthen (omwindsel van de vrouwelijke voortplantingsorganen) die ook een rol kunnen spelen bij de vegetatieve voortplanting.

Deze soort werd in 3 KM-vakken aangetroffen, waarbij vrij rijkelijk rond de vennen van de Halve Maan.

11. *Jungermannia gracillima* Sm.

LICHTRANDMOS.

Dit bebladerd levermos is eveneens vrij algemeen in de pleistocene districten en groeit als pionier bij voorkeur op licht beschaduwde tot open, matig vochtige plaatsen met minerale zand-, leem- en kleigrond; op sloot- en greppelkanten, langs oude bos- en heidepaden, etc.

Dit mos werd in 2 Km-vakken aangetroffen en dit dan vooral rond de vennen van de Halve Maan en op de

zgn. 'plaglocatie'.

12. *Kurzia pauciflora* (Dicks.) Grolle.
GEWOON SPINRAGMOS.

Een klein bebladerd levermos dat zeldzaam is voor wat betreft het voorkomen in het Kempens district. Elders in Nederland eveneens zeldzaam tot ontbrekend. Groeit bij voorkeur op vochtige, open tot beschaduwde plaatsen op zure humus en veengrond. Vooral op heide en hier veelal op greppelwanden, daarnaast ook in hoog- en laagveengebieden.

Dit mos werd slechts éénmaal aangetroffen, dit op de zg. 'plagzone KNNV' en in een bestand van enige stengeltjes groeiende op een pol van het Pijpestrootje.

Het geslacht *Kurzia* is in Nederland vertegenwoordigd met 2 soorten, die slechts aan de hand van de vorm van de omwindselbladen van de voortplantingsorganen gedetermineerd kunnen worden.

13. *Lophocolea bidentata* (L.) Dum.
GEWOON KANTMOS.

Dit bebladerd levermos is vrij algemeen tot algemeen in geheel Nederland. Groeit in 'natuurgebieden' in een groot scala van biotopen en substraten, mits deze niet al te droog zijn. Is bv. aangetroffen in open schrale kalkgraslanden, op beschaduwde dijken en hier op basalt en Belg. hardsteen. In bossen op dood hout, op boomvoeten, etc.

Deze soort werd in 5 KM-vakken aangetroffen, dit overwegend op boomvoeten en grof strooisel in beschaduwde en vochtige bosgreppels.

14. *Lophocolea heterophylla* (Schrad.) Dum.
GEDRONGEN KANTMOS.

Deze soort is in vrijwel geheel Nederland algemeen tot zeer algemeen en is zodoende een van de meest voorkomende bebladerde levermossen in ons land. Groeit zowel in natuurgebieden als in meer stedelijk gebied (parken, plantsoenen, e.d.). Kiest als standplaats vooral dood en levend hout, daarnaast ook wel grof strooisel.

Dit mos werd in 13 KM-vakken aangetroffen en daarmee wijkt de Regte Heide en haar randgebieden dan ook niet af van het landelijke beeld.

15. *Lophocolea semiteres* (Lehm.) Mitt.
ZUIDELIJK KANTMOS.

Dit eerst sedert 1980 in Nederland bekende mos is afkomstig van het zuidelijk halfrond en lijkt bezig aan een gestage maar zekere opmars in ons land. Werde tot dusver vooral gevonden op min of meer permanent vochtig, grof naaldstrooisel (zuur milieu), maar ook wel in andere biotopen op ander substraat, zoals bv. tussen heidestruiken in stuifzanddalen (Loonsche en Drunensche duinen). Deze soort mag voor N. Brabant inmiddels als algemeen worden beschouwd, hier plaatselijk zelfs zeer algemeen (Zoomland bij Bergen op Zoom), terwijl de Noordelijke Nederlanden nog veroverd moeten worden.

Bevreemdend nu is dat dit mos slechts in 1 KM-vak werd aangetroffen, terwijl het bv. in de aangrenzende Kaaistoep inmiddels vrij massaal aanwezig is. Een mogelijke verklaring voor dit gegeven zou het toch wel ontbreken van min of meer permanent vochtig substraat kunnen zijn.

16. *Marchantia polymorpha* L.
PARAPLUUTJESMOS.

Dit zeer markante thalleuze levermos is in het grootste deel van Nederland algemeen. Groeit op nogal uiteenlopende, meestal open, vochtig tot natte, voedselrijke plaatsen. Is zeker geen onbekende soort in de zg. menselijke omgeving, hier bv. op begraafplaatsen, in volkstuintjes, e.d.

Deze soort werd in 2 KM-vakken aangetroffen, waarbij een vrij rijke groeiplaats in een sloot in het Riels Laag.

17. *Nardia scalaris* S.F. Gray.

ECHT VLEUGELMOS.

Een in de pleistocene districten vrij algemeen voorkomend bebladerd levermos. Het is een pionier op open en licht beschaduwde, matig vochtige plaatsen op minerale zand- en leemgrond.

Dit mos werd slechts op een locatie aangetroffen, hier evenwel met een fraai bestand (meerdere vierkante decimeters), op een recent geschoonde slootkant. Deze soort zal hier slechts stand kunnen houden zolang er 'kale plekken' voorhanden zullen zijn. Het periodiek schonen van sloten en of greppels is overigens niet alleen voor deze soort van belang!

18. *Odontoschisma sphagni* (Dicks.) Dum.

VEEN-DUBBELTJESMOS.

Rode Lijst-soort cat. 3.

Een voor het Kempens district vrij zeldzaam bebladerd levermos. Is in het Drents- en Gelders district nog vrij algemeen. Is een soort die thuis is op vochtige tot zeer natte, venige heide en hoogveengebieden. Wil op dergelijke plaatsen nogal een tussen *Sphagnum spec.* groeien.

Dit mos werd eveneens slechts op een locatie (plaglocatie KNNV) aangetroffen en ook in dit geval slechts met een vertegenwoordiging van enkele stengeltjes. De groeiplaats betrof in dit geval een pol van het Pijpestrootje, objecten die door de 'plaggers' te vuur en te zwaard bestreden worden!

Op betrokken 'plaglocatie' bestaat dus een situatie van 'tegenstrijdige belangen', dit overigens niet alleen in betrekking tot de hier besproken mossoort maar meerdere, waaronder enige Rode Lijst-soorten.

19. *Pellia epiphylla* (L.) Corda.

GEWONE PELLIA.

Een op de pleistocene zandgronden van Nederland algemeen voorkomend thalleus levermos, is daarbuiten vrij zeldzaam. Groeit vooral op natte, beschaduwde, min of meer zure grond langs greppels, op sloot- en beekkanten, soms ook wel op weinig betreden vochtige bospaden.

De Gewone *Pellia* werd in 6 KM-vakken aangetroffen, dit overwegend op sloot- en greppelkanten binnen de meer zuidelijk gelegen bospercelen.

20. *Riccia sorocarpa* Bisch.

KLEIN LANDVORKJE.

Dit eenjarige thalleuze levermos is een pionier op open, matig vochtige, minerale zand-, leem- of kleigrond. Kan vooral worden aangetroffen op braakliggende akkers, paden, wegbermen, maar schuwt geschikte plaatsen op bv. parkeerplaatsen, in parken, etc. niet. Is in het Kempens district algemeen, vooral in Zuidoost-Brabant, elders in Nederland minder algemeen tot zeldzaam of ontbrekend.

Dit mos werd in 2 KM-vakken aangetroffen; éénmaal op een akkerrand en vervolgens vrij massaal op een recent aangelegd pad in het Riels Laag. Verwacht wordt dat naarmate hier de vershraling toeneemt, dit mos hier vaker acte de presence zal geven.

5.2. De bladmossen (musci)

1. *Amblystegium riparium* (Hedw.) Schimp.
BEEK-PLUISDRAADMOS - BEEKMOS.

Landelijk gezien een zeer algemeen voorkomende soort, die vooral op vochtige tot natte standplaatsen aangetroffen kan worden. Groeit op allerlei substraten en verdraagt zelfs inundatie.

Deze soort werd in 3 KM-vakken aangetroffen, met name in het Ooijevaarsnest, rond de Halve Maan en in de omgeving Nieuwkerk.

2. *Amblystegium serpens* (Hedw.) Schimp.
GEWOON PLUISDRAADMOS.

In vrijwel geheel Nederland algemeen voorkomende soort, die in de kuststreken vaak terrestrisch groeiende aangetroffen kan worden, maar meer het 'binnenland' in veelal als epifyt of lithofyt groeit. Dit mos werd in 8 KM-vakken aangetroffen, dit zowel als epifyt, groeiende op de Gewone vlier, op Wilg spec., op Eik, e.d. (niet op naaldbomen) en als lithofyt maar dan uitsluitend op beton (kalkhoudende substraten).

3. *Atrichum tenellum* (Rohl.) Bruch et Schimp.
KLEIN RIMPELMOS.

Landelijk gezien alleen in het Kempens district vrij algemeen, daarbuiten zeldzaam tot ontbrekend. Groeit vooral op vochtige, enigszins verdichte kalkvrije leem of lemig zand. Dit gewoonlijk in niet al te jonge pioniersituaties, zoals die zich voordoen bv. op venoevers, sloot- en of greppelkanten, maar ook wel op niet al te vaak betreden bospaden.

Dit mos werd in 5 KM-vakken aangetroffen, waarbij ook reeds op de oever van het Rietven!

4. *Atrichum undulatum* (Hedw.) P. Beauv.
GROOT RIMPELMOS.

Een in geheel Nederland zeer algemeen voorkomende mossoort, die groeit op diverse grondsoorten, op niet al te droge en enigszins beschaduwde standplaatsen. Kan ook aangetroffen worden in de zg. 'menselijke omgeving', (parken, begraafplaatsen, e.d.).

Dit mos werd in 13 KM-vakken aangetroffen, dit massaal en is hiermee een van de best vertegenwoordigde mossen in het betrokken gebied.

5. *Aulacomnium androgynum* (Hedw.) Schwagr.
GEWOON KNOPJESMOS.

Een mossoort met veelal aanwezige schijnkapselstelen waarop een bolvormig hoopje gemmen aanwezig is. Dit mos komt overal in Nederland zeer algemeen voor. Groeit vnl. op dood hout, soms ook op grof strooisel en op de stam of takken van levende bomen.

Deze mossoort werd in 10 KM-vakken aangetroffen en kan zodoende in het betrokken gebied tot de best vertegenwoordigde soorten gerekend worden.

6. *Aulacomnium palustre* (Hedw.) Schwagr.
VEEN-KNOPJESMOS - ROOD VILTMOS.

Dit mos is in het Kempens district vrij algemeen. Groeit vooral in mospakketten op veen, maar werd in Midden-Brabant ook vaak aangetroffen in dikke, vochtige naaldpakketten.

Deze soort werd slechts in 1 KM-vak aangetroffen, in een niet al te groot bestand, maar ook in dit geval in een naaldhoutperceel.

7. *Barbula convoluta* Hedw.
GEWOON SMARAGDSTEELTJE.

Deze soort komt in het grootste deel van Nederland algemeen voor, in het Duin- en Fluviaal district zelfs zeer algemeen. Groeit bij voorkeur op veen, leem of gemengde zandgronden. Veelal op ruderaal plaatsen, langs paden, e.d.

Dit mos werd in 5 KM-vakken aangetroffen, daar overwegend op en langs paden.

7A. *Barbula convoluta* var. *commutata* (Jur.) Husn.
GEWOON SMARAGDSTEELTJE.

Tot deze variëteit worden planten gerekend, die op permanent vochtige plaatsen staan en die mogelijk tengevolge daarvan duidelijk forser zijn dan voorgaande soort, bovendien duidelijk gegolfde bladen bezitten.

Op een plaats in het betrokken gebied (duiker) werden dergelijke planten aangetroffen.

8. *Brachythecium albicans* (Hedw.) Schimp.
BLEEK DIKKOPMOS.

Deze mossoort verkiest over het algemeen schrale zandgronden als standplaats, maar kan incidenteel ook wel op beton worden aangetroffen. Groeit bij voorkeur in wegbermen, langs paden, e.d. Is voor wat het voorkomen algemeen in het overgrote deel van Nederland.

Dit mos werd in het betrokken gebied in 12 KM-vakken aangetroffen en dient zodoende tot de groep van de best vertegenwoordigde soorten gerekend te worden.

9. *Brachythecium rutabulum* (Hedw.) Schimp.
GEWOON DIKKOPMOS.

Dit mos kan zowel terrestrisch, als epifytisch, als lithofytisch worden aangetroffen. Dit bovendien ook nog op een breed scala van standplaatsen, waarin mogelijk de verklaring voor vele verschijningsvormen die deze soort kent, gevonden kan worden. Is voorts bestand tegen (tijdelijke) inundatie.

Deze mossoort is in geheel Nederland zeer algemeen. Deze kwalificatie kan gelden voor het betrokken gebied, want deze soort werd in alle 14 onderzochte KM-vakken steeds vrij rijkelijk aangetroffen.

Vermeldenswaard is vervolgens dat deze soort tot die mossen behoort, die andere mossoorten in het proces van de successie, kan en zal verdringen.

10. *Brachythecium salebrosum* (Web. et Mohr) Schimp.
GLAD DIKKOPMOS.

Deze mossoort is vrij algemeen in het Kempens district. Groeit vooral op dood hout, op levende wilgen en Gewone vlier; minder op andere substraten. Verkiest daarnaast toch eerder een milieu dat een hoge relatieve luchtvochtigheid kent.

Dit mos werd in 3 KM-vakken aangetroffen, dit evenwel steeds in bestanden met een bescheiden tot zeer bescheiden omvang.

11. *Brachythecium velutinum* (Hedw.) Schimp.
ZACHT DIKKOPMOS - FLUWEELMOS.

Een in het oostelijk deel van Nederland algemeen voorkomende mossoort; in het westelijk deel eerder zeldzaam. Midden-Brabant kan derhalve als een soort overgangsgebied worden beschouwd. Groeit in hoofdzaak als epifyt en lithofyt, maar kan incidenteel ook terrestrisch aangetroffen worden. Verkiest voor een epifytische groeiwijze vooral Gewone vlier, Wilg spec., e.d. (nooit naaldhout), als lithofyt kalkhoudende steensubstraten.

Deze soort werd in 2 KM-vakken aangetroffen, dit zowel als epifyt als lithofyt. De bestanden waren evenwel in alle gevallen bescheiden.

12. *Bryoerythrophyllum recurvirostre* (Hedw.) Chen.
ORANJESTEELTJE.

Deze mossoort is algemeen in de duinen, vrij algemeen op de Wadden, in het Fluviaal district en in Z. Limburg. Groeit vooral op kalkhoudend zand, op cement, krijt en andere kalkhoudende steensubstraten. Kan ook wel op hout worden aangetroffen, maar dan bv. in de spatzone van rivieren/beken met kalkrijk water.

Dit mos moet voor het Kempens district dus als zeldzaam opgevat worden en werd dan ook slechts op een plaats aangetroffen: op een baksteenmuurtje van 'n brug over de Poppelsche Leij. De groeiplaats hier was

van redelijke afmetingen; handhaving en zelfs uitbreiding hier van deze soort kan zeker niet worden uitgesloten.

13. *Bryum argenteum* Hedw.

ZILVER-KNIKMOS - ZILVERMOS.

Is overal in Nederland een zeer algemeen voorkomende mossoort, die op zeer uiteenlopende substraten aangetroffen kan worden. Is het best vertegenwoordigd in de zg. 'menselijke omgeving', waar het groeit op wegranden, tussen straatklinkers, op muren, daken, etc. In een meer natuurlijke omgeving kan het ook wel epifytisch aangetroffen worden.

Deze mossoort werd in 11 KM-vakken aangetroffen en dient dan ook tot de groep van de best vertegenwoordigde mossen gerekend te worden.

14. *Bryum barnesii* Wood. ex Schimp.

GEEL KORRELTJES-KNIKMOS.

In het gehele land zeer algemeen. Groeit vooral op verse voedselrijke bodems, mits niet te humusrijk, soms ook wel op muren. Wordt voornamelijk aangetroffen in de geürbaniseerde omgeving, met name daar waar van enig grondverzet sprake was.

Dit mos werd in 4 KM-vakken aangetroffen, dit vrijwel uitsluitend daar waar van enige menselijke activiteit sprake was.

15. *Bryum bicolor* Dicks.

GROF KORRELTJES-KNIKMOS.

Verspreiding in Nederland en plaatsen van voorkomen zijn vrijwel identiek aan die van de voorgaande soort.

Deze soort werd in 5 KM-vakken aangetroffen, dit vaak in gezelschap van voorgaande soort.

16. *Bryum caespitium* Hedw.

ZODE-KNIKMOS.

Landelijk gezien wederom een algemeen voorkomende mossoort, die als pionier vooral op verse vergravingen en op ruderaal plaatsen voorkomt. Vaak in wegbermen en padranden, nadat hier werkzaamheden hebben plaatsgevonden.

Dit mos werd slechts in 1 KM-vak aangetroffen, dit voorts ook in een bescheiden bestand.

17. *Bryum capillare* Hedw.

GEDRAAID KNIKMOS.

Deze mossoort groeit in de duinstreken vooral terrestrisch, terwijl het in het 'binnenland' overwegend als epifyt of lithofyt voorkomt. Hierbij de Gewone vlier, Wilg spec. en enige andere loofboomsoorten de voorkeur geeft; naast kalkhoudende steensubstraten bij een lithofytische groeiwijze.

Gedraaid knikmos is in het gehele land algemeen. Deze kwalificatie kan ook gelden voor het betrokken gebied, waar het in 9 KM-vakken werd aangetroffen.

18. *Bryum gemmiferum* Wilcz. et Dem.

ORANJE KORRELTJES-KNIKMOS.

Een in geheel Nederland algemeen voorkomende soort, die voor wat betreft de groeiplaatsen sterke overeenkomsten heeft met die van *Bryum bicolor* (Nr.15) en daar ook vaak samen mee wordt aangetroffen.

Deze soort werd slechts éénmaal en in geringe vertegenwoordiging aangetroffen.

19. *Bryum rubens* Mitt.

ROOD KNOLLETJES-KNIKMOS.

Deze pionier op arme bodems is zeer algemeen in het Fluviaal- en Krijtdistrict. In de overige districten algemeen.

Dit mos werd in 5 KM-vakken aangetroffen en dit dan overwegend op de rand van het natuurgebied met

percelen in gebruik bij landbouwers.

20. *Calliergon cordifolium* (Hedw.) Kindb.

HARTBLADIG NERF-PUNTMOS.

Dit mos is voor wat betreft het Kempens district algemeen. Groeit bij voorkeur in een natte omgeving zoals: broekbossen, blauwgraslanden, slootkanten, e.d.

Deze soort werd in 3 KM-vakken aangetroffen, dit overwegend in de omgeving van de Ley. De abundantie van deze soort wordt geacht toe te nemen met voortschrijdende verschraling van vooral dit deelgebied.

21. *Calliergonella cuspidata* (Hedw.) Loeske.

GEWOON PUNTMOS.

Een in geheel Nederland algemeen voorkomende mossoort, die eveneens aan vochtige tot natte, open tot niet al te zwaar beschaduwde, milieu's de voorkeur geeft.

Dit mos werd in 3 KM-vakken aangetroffen, waarbij de presentie 'achter blijft' bij de kwaliteit van de biotopen.

22. *Campylopus flexuosus* (Hedw.) Brid.

BOS-KRONKELSTEELTJE.

In het grootste deel van Nederland waaronder het Kempens algemeen. Groeit vooral op arme humusbodems in niet al te dichte bossen en op heidevelden. Kan ook op molmend hout worden aangetroffen.

Deze soort werd in 10 KM-vakken aangetroffen waar het voorts vrij massaal aanwezig is.

23. *Campylopus introflexus* (Hedw.) Brid.

GRIJS KRONKELSTEELTJE - CACTUSMOS.

Deze vrij karakteristieke mossoort is sedert 1961 in Nederland bekend en heeft zich sedert dien zeer snel over het land verspreid. Is nu met uitzondering van het Fluviaal- en Hafdistrict, waar het vrij zeldzaam is, overal algemeen tot zeer algemeen. Groeit vooral op open, kalkvrije arme zandgronden of lemig zand, maar kan ook op molmend hout, rieten daken, e.d. aangetroffen worden.

Dit mos werd in 12 KM-vakken aangetroffen en is daar ook nadrukkelijk aanwezig.

24. *Campylopus pyriformis* (K.F. Schultz) Brid.

GEWOON KRONKELSTEELTJE - BREEKBLAADJE.

Deze tengevolge van de meestal vele los op de zoden liggende broedblaadjes (vanwaar de naam 'Breekblaadje') gemakkelijk te herkennen mossoort, is met uitzondering van het Fluviaal district (hier zeldzaam), overal algemeen.

Groeit vooral op vast strooisel, zure humeuze zandgrond en turf. Veel in heidevelden, langs vennen, op greppelwanden en boomstronken (vooral die van naaldhout).

Deze mossoort werd in 13 KM-vakken aangetroffen en is daarmee ook een van de best vertegenwoordigde soorten in het betrokken gebied.

Vermeldenswaard is het feit dat van deze soort ook éénmaal fertiele planten (met sporenkapsels) werden aangetroffen, hetgeen eerder als zeldzaam moet worden opgevat. Deze mossoort lijkt eerder ingesteld te zijn op vegetatieve voortplanting gelet op de rijkelijke productie van 'broedblaadjes' en het kennelijke succes daarvan.

25. *Ceratodon purpureus* (Hedw.) Brid.

PURPERSTEELTJE.

Dit in het gehele land zeer algemeen voorkomende mos kan op nogal uiteenlopende standplaatsen en substraten aangetroffen worden. Hieronder ook begrepen de zg. menselijke omgeving.

Deze soort werd dan ook in alle (14) KM-vakken van het betrokken gebied aangetroffen en dit voorts conform het algemene patroon, d.w.z. terrestrisch - langs paden, op greppelwanden, op ruige plaatsen, e.d.; lithofytisch - op beton en baksteen; epifytisch - op Gewone vlier, op Wilg spec. etc.

26. *Cryphaea heteromalla* (Hedw.) Mohr.

VLIERMOS.

Rode Lijst-soort cat. 2.

Deze mossoort was in het verleden al aan de zeldzame kant in Nederland en is in de achterliggende decennia sterk achteruit gegaan ten gevolge van milieufactoren (luchtverontreiniging). Hoewel de soort elders in Nederland momenteel enig herstel laat zien, moet deze voor Midden-Brabant toch nog steeds als zeer zeldzaam worden beschouwd. Beperkt zich in het voorkomen tot een beperkt aantal locaties en dan vrijwel uitsluitend als epifyt op Vlier.

Van deze soort werd slecht 1 plant aangetroffen (wel fertiel) dit in de omgeving van Nieuwkerk en ook hier (uiteraard) op Vlier.

27. *Dicranella cerviculata* (Hedw.) Schimp.

KROP-PLUISJESMOS.

Een mossoort die in het grootste deel van Nederland, waaronder het Kempens district algemeen voorkomt. Groeit bij voorkeur op open veen, weinig zand, lemig zand en permanent vochtig zand, zoals bv. oevers van poelen, vennen, e.d.

Dit mos werd in 2 KM-vakken aangetroffen, waarbij ook een oeverlocatie van een der 'vennetjes' op de heide zelf. Dit laatste nu wordt dezerzijds als zeer positief opgevat, (toenemende dynamiek).

28. *Dicranella heteromalla* (Hedw.) Schimp.

GEWOON PLUISJESMOS.

Voor wat betreft de pleistocene zandgronden is deze mossoort zeer algemeen, daarbuiten vrij algemeen. Groeit bij voorkeur op sloot- en greppelkanten, boswallepjes, boomvoeten, e.d. Alle standplaatsen dienen bij voorkeur enigermate beschaduwd en niet al te droog te zijn.

Deze soort werd in alle (14) KM-vakken van het betrokken gebied aangetroffen en is daarmee een van de best vertegenwoordigde soorten.

29. *Dicranoweisia cirrata* (Hedw.) Lindb. ex Milde.

GEWOON SIKKELSTERRETJE.

Een in geheel Nederland zeer algemeen voorkomende mossoort, die vrijwel uitsluitend op loofbomen met een wat ruwere schors groeit. Dit zowel in als buiten de zg. natuurgebieden.

Dit mos werd in 13 KM-vakken aangetroffen en moet derhalve ook tot de best vertegenwoordigde mossen gerekend worden.

30. *Dicranum montanum* Hedw.

BOSSIG GAFFELTANDMOS.

Een mossoort die landelijk gezien plaatselijk algemeen is op de Veluwe. Elders vrij zeldzaam tot zeldzaam, maar wel uitbreidende! Voor wat betreft de regio Midden-Brabant is deze soort hier inmiddels goed vertegenwoordigd, met name in het Ulvenhoutsche Bosch is zulks het geval. Groeit voornamelijk als epifyt op Eik, Berk en Beuk.

Dit mos werd in 7 KM-vakken aangetroffen, dit vnl. in de bospercelen. Vermeldenswaard is het feit dat op 1 locatie werd vastgesteld dat deze soort zich gevestigd heeft op de voet van enige Amerikaanse eiken (*Quercus rubra* of cultivar daarvan).

31. *Dicranum scoparium* Hedw. s.l.

GEWOON GAFFELTANDMOS.

Van deze soort zijn een aantal variëteiten beschreven, die op 1 na buiten beschouwing zijn gelaten.

Dit mos is alleen in het Haf- en Fluviaal district vrij zeldzaam, in de overige delen van Nederland algemeen. Groeit bij voorkeur op enigermate beschaduwde, humeuze zandgronden, daarnaast ook op bomen/boomvoeten en molmend hout.

Het Gewoon gaffeltandmos werd in 12 KM-vakken aangetroffen in meestal rijke bestanden.

31A. *Dicranum scoparium* var. *curvulum* Brid.

GEWOON GAFFELTANDMOS.

Deze variëteit is vrij strikt gebonden aan de schors van levende bomen en werd waargenomen op Eik, Wilg, Berk, Populier, etc. Is in het Gelders district vrij zeldzaam en daarbuiten zeldzaam, maar wel bekend uit alle districten.

Van deze variëteit werd slechts een plant aangetroffen en in dit geval op de voet van een Eik in de omgeving van het Ooijevaarsnest.

32. *Dicranum tauricum* Sap.

BROS GAFFELTANDMOS.

Deze soort werd voor het eerst in 1950 in Nederland waargenomen en is sedert dien in een gestage opmars vanuit het oosten. Moet voor het oostelijk deel van Nederland nog steeds als zeldzaam gelden en ontbreekt nog in het meer westelijke deel van ons land. Voor wat betreft de regio Midden-Brabant is deze soort reeds op meerdere locaties aangetroffen, maar vrijwel steeds in kleine proporties.

Deze 'opmars' is des te opmerkelijker als men in aanmerking neemt dat tot dusver nog nooit fertiele planten in Nederland werden aangetroffen, (wel elders in Europa, maar ook hier niet algemeen). De voortplanting berust hoofdzakelijk op vegetatieve reproductie d.m.v. bladfragmenten.

Deze soort werd slechts éénmaal aangetroffen in het betrokken gebied en wel op ongeveer dezelfde locatie als de hiervoor beschreven soort (31A).

33. *Ditrichum heteromallum* (Hedw.) E.G. Britt.

GEWOON SMALTANDMOS.

Een vrij zeldzaam voorkomende mossoort in het Kempens district. Groeit vooral op kalkvrije leemhoudende bodem, bij voorkeur op vrij zware leem en dan vooral in leemgroeven, op sloot- en greppelkanten, op vergraven plekken op heide, e.d.

Dit mos werd slechts in 1 KM-vak aangetroffen, dit op een sloot/greppelkant in het Riels Laag. Zal, hoewel het in feite een pioniersoort betreft, hier naar verwachting nog geruime tijd stand kunnen houden.

34. *Drepanocladus aduncus* (Hedw.) Warnst.

GEWOON SIKKELMOS.

Deze mossoort is vrij zeldzaam in het Kempens district. Groeit vrijwel uitsluitend in vochtige tot natte, meso- tot niet al te sterk eutrofe milieus. Verdraagt winterse inundatie en is bovendien enigermate zouttolerant. Kan worden aangetroffen in brakke, kalkrijke duinvaleien, leemputten. op kribben langs de rivieren, maar ook bv. in natte weilanden.

Dit mos werd in 2 Km-vakken aangetroffen, maar wel in zeer bescheiden omvang.

35. *Drepanocladus fluitans* (Hedw.) Warnst.

VEN-SIKKELMOS.

Een in het Kempens district algemeen voorkomende soort; eveneens een mos van vochtige tot natte, in dit geval zure milieus. Lijkt in de laatste decennia sterk vermeerderd te zijn en kan vervolgens mogelijk als indicator gelden voor verzuring en/of eutrofiering.

Deze soort werd in 3 KM-vakken aangetroffen, waarbij de groeiplaatsen zich alle in een 'venmilieu' bevonden.

36. *Drepanocladus uncinatus* (Hedw.) Warnst.

GEPLOOID SIKKELMOS.

Deze mossoort is vrij zeldzaam voor het Kempens district. Kan op zeer uiteenlopende substraten en biotopen aangetroffen worden. Terrestrisch, op zwak zuur tot zwak basische grond; epifytisch, op loofbomen; lithofytisch, op baksteen en zelfs aangetroffen op zwerfstenen. De soort lijkt in de laatste tijd meer en meer epifytisch voor te komen. Voor wat betreft de regio Midden-Brabant is dat zelfs het overwegende biotoop waar dit mos werd aangetroffen.

Geplooid sikkelmos werd in het betrokken gebied slechts éénmaal aangetroffen, epifytisch, op een vlierstruik in de omgeving van Nieuwkerk.

37. *Eurhynchium praelongum* (Hedw.) Schimp quod.nom.

FIJN SNAVELMOS - FIJN LADDERMOS.

Landelijk gezien een zeer algemeen voorkomende mossoort, die zowel terrestrisch, epifytisch als lithofytisch kan worden aangetroffen. Dit voorts ook in een rijk scala van milieus, tot in de geurbaniseerde omgeving toe.

Dit mos werd in alle (14) KM-vakken aangetroffen, dit veelal in rijke bestanden en kan zondermeer tot de groep van de best vertegenwoordigde mossen gerekend worden.

38. *Eurhynchium striatum* (Hedw.) Schimp.

GEPLOOID SNAVELMOS - PLOOIBLADMOS.

Een in het Kempens district algemeen voorkomende soort, die als standplaats overwegend voedselrijke, kalkhoudende, niet al te droog tot vochtige grond verkiest. Dit vooral weer in open loof- of gemengde bossen.

Deze mossoort werd in 6 KM-vakken aangetroffen, dit uitsluitend in bospercelen, hier wel in duidelijke proporties.

39. *Fissidens bryoides* Hedw.

GEZOOMD VEDERMOS.

Een vrij algemeen voorkomende soort in het overgrote deel van Nederland, hieronder begrepen ook het Kempens district. Groeit hoofdzakelijk op open, vochtige klei en leem, soms ook wel op zand. Vaak op steile kanten van sloten, greppels, beekwanden, holle wegen, e.d.

Dit mos werd slechts éénmaal aangetroffen, dit op een greppelkant in de omgeving van Nieuwkerk. (Substraat was duidelijk zandige leem).

40. *Funaria hygrometrica* Hedw.

GEWOON KRULMOS.

Deze mossoort is overal in Nederland zeer algemeen, groeit vooral daar waar van enige grondverzetactiviteit sprake was. Kan ook regelmatig aangetroffen worden op bv. baggermateriaal uit sloten na een schoningsbeurt. (Is ook een van de mossoorten die nogal eens aangetroffen worden bij potplanten uit tuinderijen!)

Dit mos werd in 3 KM-vakken aangetroffen en wel steeds daar waar van enige menselijke activiteit sprake was geweest.

41. *Grimmia pulvinata* (Hedw.) J.E. Smith.

GEWOON MUISJESMOS.

Dit mos is in geheel Nederland zeer algemeen, groeit vrijwel uitsluitend als lithofyt (op kalkhoudende steensubstraten) en is derhalve vooral in de geurbaniseerde omgeving thuis. In de meer natuurlijke gebieden is deze soort derhalve aangewezen op de daar aanwezige stenen constructies, betonnen palen, duikers, e.d. In natuurgebieden met een wat hogere relatieve luchtvochtigheid (broekbossen bv.) kan dit mos soms als epifyt aangetroffen worden. (Was ook het geval in het betrokken gebied!)

Het Gewoon muisjesmos werd in 11 KM-vakken aangetroffen en dit hoewel het primair vereiste substraat niet overmatig voorhanden, veeleer schaars is.

42. *Herzogiella seligeri* (Brid.) Iwats.

GEKLAUWD PRONKMOS.

Een voor het Kempens district nog vrij zeldzame mossoort, die evenwel duidelijk in opmars is. Groeit voornamelijk op dood, molmend, loof- en naaldhout, met een voorkeur voor Eik, in niet al te droge bossen. Deze soort werd in 4 KM-vakken aangetroffen, dit (vooralsnog) in niet al te grote bestanden. Uitbreiding ligt wel in de lijn der verwachtingen.

43. *Hypnum cupressiforme* Hedw. s.l.

GEWOON KLAUWTJESMOS.

Deze mossoort is zeer algemeen in geheel Nederland, groeit vooral op bomen, dood hout en grof strooisel.

Kan daarnaast ook gewoon op de grond (bv. vooral in de duinen) en soms ook lithofytisch aangetroffen worden.

Dit mos werd in 13 KM-vakken aangetroffen en is tevens vrij dominant in presentie.

Gewoon klauwtjesmos behoort tot die soorten welke andere mossoorten kan en zal verdringen in het proces van de successie; is wellicht de meest krachtige in dit opzicht.

Van deze soort zijn meerdere variëteiten beschreven. Hoewel niet nadrukkelijk onderzocht kan toch gesteld worden dat 3 van deze variëteiten ook binnen het betrokken gebied voorkomen, nl.: de variëteiten: filiforme, resupinatum en tectorum.

Vermeldenswaard is het feit dat van deze soort éénmaal een plant, (op het zaagvlak van een boomstomp), werd aangetroffen die als a-typisch moet worden aangemerkt. Bladen van deze plant waren allen sterk dwars geplooid en dit in tegenstelling tot de bladeren bij normale planten, die dit nooit vertonen.

Dergelijke planten zijn ter sprake gebracht bij de beschrijving van *Hypnum heseleri* door Ando H. en Higuchi M. in 1994. Deze voor Europa nieuwe soort heeft sterk in de lengterichting geplooid bladeren, (naast andere microscopische kenmerken).

Het verschijnsel van sterk dwars geplooid bladeren kan ook regelmatig aangetroffen worden bij de soort *Brachythecium rutabulum* (Gewoon dikkopmos). Op grond daarvan moet m.i. dit verschijnsel niet gezien worden als mutatie, maar veeleer als toevallig effect van externe en lokale invloeden, wat deze dan ook moge zijn!

44. *Hypnum jutlandicum* Holmen et Warncke.

HEIDE-KLAUWTJESMOS.

Dit op het eerste oog niet van de vorige soort te onderscheiden mos is in grote delen van Nederland (vooral op de pleistocene zandgronden) zeer algemeen. Groeit bij voorkeur op stabiele, open voedselarme zandgrond, veengrond, e.d. Is vooral op heide een van de meest dominant aanwezige soorten, maar kan ook op meer kale plaatsen in bossen aangetroffen worden.

Deze soort werd dan ook in 11 KM-vakken aangetroffen en is daarmee ook weer een van de meest aanwezige soorten.

45. *Isothecium myosuroides* Brid.

KNIKKEND PALMPJESMOS.

Deze mossoort is voor wat betreft het voorkomen vrij zeldzaam in het Kempens district. Groeit bij voorkeur op de voet van oudere Eiken in niet al te droge Eiken-Berkenbossen, maar kan daarnaast ook wel in andere bostypen en op andere boomsoorten aangetroffen worden.

Dit mos werd slechts éénmaal aangetroffen, in de omgeving van Nieuwkerk en hier op de onderstam van een Eik in een nogal povere presentie. Ook in de natuurgebieden elders in de regio Midden-Brabant is het voorkomen van deze soort beperkt en de aanwezige populaties eveneens eerder klein van omvang.

46. *Leptobryum pyriforme* (Hedw.) Wils.

SLANKMOS.

Dit mos is vooral in de pleistocene districten van Nederland algemeen. Het is een eenjarige pionier op vochtige tot natte ruderaal plaatsen, e.d. Kan vaak aangetroffen worden in gezelschap van bv. het Gewoon krulmos, Knikmos spec., e.d.

Deze soort werd in 3 KM-vakken aangetroffen waarbij de groeiplaatslocaties zich steeds op de rand van het natuurgebied met cultuurpercelen bevonden.

47. *Leucobryum glaucum* (Hedw.) Angstr.

KUSSENTJESMOS.

Kussentjesmos is algemeen in het Kempens district. Groeit bij voorkeur op zure, sterk humeuze zandgrond in niet al te droge en niet al te open bossen. Kan soms ook worden aangetroffen op bomen, bv. Berk en dit dan weer vooral aan venoefers e.d. Incidenteel ook aangetroffen in natte blauwgraslanden.

Deze mossoort werd in 6 KM-vakken aangetroffen, waarbij de abundantie toch eerder als matig tot gering moet worden gesteld. Dezerzijds bestaat de indruk (subjectief!) dat er van een zekere teruggang van deze fraaie mossoort sprake is voor wat betreft de regio Midden-Brabant. Een verklaring daarvoor is vooralsnog

niet beschikbaar, maar 'publieksacties' (met name het oogsten t.b.v. bloem/kerststukjes) kunnen daarbij niet als positief worden opgevat.

48. *Mnium hornum* Hedw.
GEWOON STERREMOS.

Landelijk gezien een zeer algemeen voorkomende mossoort, die vrijwel uitsluitend groeit op zure standplaatsen welke bij voorkeur enigermate beschaduwde en niet al te droog zijn.

Deze soort werd in 12 KM-vakken aangetroffen en is daarmee een der dominant aanwezige soorten in het betrokken gebied.

49. *Orthotrichum lineare* Schwagr.
GEELSTEELTJE.

Is op de zandgronden van Nederland en in de kuststreek een algemeen voorkomende soort. Groeit vooral op bomen met een ruwe en zure schors (Den, Berk, Eik, e.d.). Heeft tevens een duidelijke voorkeur voor molmende boomstompen, vooral die van naaldbomen.

Dit mos werd in 13 KM-vakken aangetroffen en moet zodoende ook tot de groep van de best vertegenwoordigde mossen gerekend worden.

Vermeldenswaard is dat dit mos afkomstig is van het zuidelijk halfrond en tijdens de invasie bij de 2e wereldoorlog in Europa is ingevoerd. Laat sedert dien een niet te stuiten opmars zien.

50. *Orthotrichum affine* Schrad. ex Brid.
GEWONE HAARMUTS.

Deze mossoort kan overal in Nederland aangetroffen worden, maar vrijwel steeds in kleine bestanden en met planten van kleine afmetingen. Was vroeger algemener dan momenteel het geval is, maar kan zeker niet zeldzaam genoemd worden. Groeit als epifyt vooral op Iep, Populier, Gewone vlier, Wilg spec., e.d. (niet op naaldbomen). Kan incidenteel ook als lithofyt aangetroffen worden, maar dan op kalkhoudende steensubstraten.

Deze soort werd in 9 KM-vakken aangetroffen, zulks uitsluitend als epifyt.

51. *Orthotrichum anomalum* Hedw.
GESTEELDE HAARMUTS.

Dit mos kan eveneens vrijwel overal in Nederland aangetroffen worden, maar deze soort is een uitgesproken lithofyt, die kalkhoudende steensubstraten als groeiplaats verkiest. Incidenteel kan dit mos evenwel ook als epifyt aangetroffen worden, zoals dat bv. tot dusver in de Biesbosch enige malen het geval was. (Bij nadere beschouwing bleek evenwel dat het beslibde boomtakken/stammen betrof, waardoor van een 'zuivere' epifytische groeiwijze geen sprake was.)

Deze soort werd in 3 KM-vakken aangetroffen, dit in zeer beperkte omvang, (soms was er sprake van slechts een enkele plant per KM-vak!)

52. *Orthotrichum diaphanum* Brid.
GRIJZE HAARMUTS.

Een in geheel Nederland algemeen voorkomende mossoort, die zowel op kalkhoudende steensubstraten als epifytisch op diverse loofboomsoorten kan worden aangetroffen. Is in feite de meest algemene soort uit dit geslacht.

Dit mos werd in 11 KM-vakken aangetroffen en is daarmee de best vertegenwoordigde soort uit dit geslacht in het betrokken gebied. De plant werd ook hier op beide substraatgroepen aangetroffen.

53. *Philonotis fontana* (Hedw.) Brid.
BEEK-STAARTJESMOS.

Een algemeen voorkomende soort in het Kempens district. Verkiest vochtige tot natte standplaatsen en kan vaak op niet al te dicht begroeide sloot- en beekbanken aangetroffen worden. Voorwaarde lijkt dat de pH waarde van het water ongeveer neutraal moet zijn.

Deze mossoort werd slechts in 1 KM-vak aangetroffen, dit in beperkte omvang en wel op de oever van de

Leij in de omgeving van Het Ooijevaarsnest.

54. *Plagiomnium affine* (Bland.) T. Kop.
RONDBLADIG BOOGSTERREMOS.

Landelijk gezien een vrij algemeen voorkomende soort in geheel Nederland. Groeit vooral op vochtige tot natte, open tot licht beschaduwde standplaatsen op diverse grondsoorten, die niet al te zuur zijn. In tegenstelling tot elders in de regio Midden-Brabant is dit mos in het betrokken gebied slecht vertegenwoordigd en werd dan ook maar op 1 locatie aangetroffen. Bij toenemende verschraling lijkt het Riels Laag een gebied waar deze soort zich toekomstig zou kunnen vestigen.

55. *Plagiomnium undulatum* (Hedw.) T. Kop.
GERIMPELD BOOGSTERREMOS.

Een in het Kempens district vrij algemeen voorkomende mossoort, die op vochtige tot natte plaatsen op sterk humeus zand, zandige klei of op strooiselpakketten groeit. Ook deze soort is in andere natuurgebieden in de regio Midden-Brabant beter vertegenwoordigd dan in het betrokken gebied. Ook deze mossoort werd slechts op 1 locatie aangetroffen en bovendien in een vrij gering bestand.

56. *Plagiothecium curvifolium* Schlieph. ex Limpr.
GEKLAUWD PLATMOS.

Dit mos is algemeen op de pleistocene zandgronden van Nederland. Groeit bij voorkeur in niet al te droge naaldbossen op strooisel, maar kan ook aangetroffen worden in loof- en broekbossen, maar ook hier dan vooral op strooisel. Deze soort werd in 12 KM-vakken aangetroffen en kan zodoende ook gerekend worden tot de groep van de best vertegenwoordigde soorten.

57. *Plagiothecium denticulatum* (Hedw.) Schimp.
GLANZEND PLATMOS.

58. *Plagiothecium denticulatum* var. *undulatum* Ruthe ex Geh.
GLANZEND PLATMOS.

Voorgaande platmossoorten zijn algemeen op de zandgronden en in de veengebieden van Nederland. Ze groeien in allerlei matig droge tot vochtige loof- en naaldbossen, terwijl de laatste soort toch overwegend de meer natte plaatsen verkiest.

Deze platmossen werden resp. in 1 en 2 KM-vakken aangetroffen, dit op meerdere plaatsen en in redelijke bestanden.

59. *Plagiothecium laetum* Schimp.
KLEIN PLATMOS.

Een algemeen voorkomende soort op de pleistocene zandgronden van Nederland. Groeit bij voorkeur op boomvoeten met een zure schors (vooral Eik), dit dan in droge tot vrij vochtige bossen en soms ook wel in broekbossen.

Het Klein platmos werd in 10 KM-vakken aangetroffen en dit overwegend met duidelijke bestanden.

60. *Plagiothecium nemorale* (Mitt.) Jaeg.
GROOT PLATMOS.

Het Groot platmos is algemeen op de pleistocene zandgronden, in de duinen en het Fluviaal district. Daarbuiten vrij algemeen tot zeldzaam. Groeit vooral op humeuze grond van greppel- en slootkanten, in niet te arme vochtige bossen, e.d.

Deze soort werd aangetroffen in 4 KM-vakken en hier overwegend met vrij rijke bestanden.

61. *Plagiothecium undulatum* (Hedw.) Schimp.
GERIMPELD PLATMOS.

Deze forse platmossoort is in het Kempens district vrij algemeen. Groeit bij voorkeur op strooiselpakketten

in vnl. niet al te droge naaldbossen. Kan evenwel ook in oude Eiken-Berkenbossen en andere bostypen aangetroffen worden. In de regio Midden-Brabant overheerst de presentie in naaldbossen veruit. Dit mos werd 5 KM-vakken aangetroffen met in afmetingen nogal variabele bestanden.

62. *Pleurozium schreberi* (Brid.) Mitt.

BRONSMOS.

Een zeer algemeen voorkomende mossoort in het Kempens district. is kalkmijdend en groeit voornamelijk op zandgronden. Kan massaal optreden in naaldbossen (vooral Grove den), op droge heiden; maar ook wel in arme, open loofbossen.

Deze mossoort werd in 12 KM-vakken aangetroffen en dient dan ook tot de groep van de best vertegenwoordigde soorten gerekend te worden.

63. *Pogonatum aloides* (Hedw.) P. Beauv.

GEWONE VILTMUTS.

Deze mossoort is vrij algemeen in het Kempens district. Groeit voornamelijk op kalkvrij, lemig zand of leem en dit dan weer vooral op verse greppel- en/of slootkanten, boswallepjes, e.d.

Dit mos werd in 2 KM-vakken aangetroffen, dit beperkt tot een tweetal locaties, maar wel in duidelijke bestanden.

64. *Pogonatum nanum* (Hedw.) P. Beauv.

KLEINE VILTMUTS.

Rode Lijst-soort cat. 3.

Dit mos moet voor het Kempens district als zeldzaam worden aangemerkt, zoals dat ook voor het grootste deel van Nederland het geval is. Groeit op vrijwel identieke plaatsen als de voorgaande soort, maar lijkt wat minder gebonden aan steile kanten.

Deze soort werd slechts éénmaal aangetroffen in het betrokken gebied. De groeiplaats is daarmee een van de zeer weinige in de regio! Voor wat betreft de abundantie moet gesteld worden dat die als gering moet worden gekwalificeerd.

65. *Pohlia annotina* (Hedw.) Lindb.

GEWOON BROEDKNOP-PEERMOS.

Een in het Kempens district algemeen voorkomende mossoort. Is een pionier op vochtige tot natte, meestal humusarme grond in nogal uiteenlopende biotopen en dit in zowel open als meer beschaduwde situaties.

Kan bv. aangetroffen worden op sloot- en greppelkanten, in wagensporen op paden, op braakliggende akkers, etc.

Ook in tuinen, kwekerijen en kassen kan deze soort verschijnen.

Dit mos werd in 3 KM-vakken aangetroffen, dit bv. op de oever van de Leij, maar vaker nog op wat minder betreden bospaden.

66. *Pohlia bulbifera* (Warnst.) Warnst.

BOLLETJES-PEERMOS.

Deze mossoort is in het Kempens district vrij algemeen. Is een pionier op vochtig tot nat zand of venig zand. Groeit op lichte tot vrij schaduwrijke plaatsen langs beken, sloten, in greppels, e.d.

Dit mos werd slechts éénmaal aangetroffen en wel in een wagenspoor op een bospad waar het groeide in gezelschap van o.a. Gewoon broedknoppeermos.

67. *Pohlia nutans* (Hedw.) Lindb.

GEWOON PEERMOS.

Landelijk bezien een zeer algemeen voorkomende soort op de zg. zandgronden, de kalkarme duinen en de veengebieden van het Hafdistrict. Daarbuiten vrij zeldzaam tot ontbrekend. Kan worden aangetroffen op een zeer breed scala van standplaatsen en in tal van biotopen.

Deze soort werd in 13 KM-vakken aangetroffen, waar deze soort bovendien nadrukkelijk present is.

68. *Polytrichum commune* Hedw.

GEWOON HAARMOS.

Deze mossoort is algemeen op de pleistocene zandgronden en in het Waddendistrict. Groeit bij voorkeur op wat vochtigere, zure en voedselarme plaatsen. Vaak op greppel- en slootkanten, venoevers en in veenmospakketten.

Dit mos werd in 6 KM-vakken aangetroffen, dit overwegend op de heide zelf en rond de vennen van de Halve Maan.

69. *Polytrichum formosum* Hedw.

FRAAI HAARMOS.

Deze op het oog niet van de voorgaande soort te onderscheiden mossoort, volgt voor wat de verspreiding in Nederland betreft, de voorgaande soort. Verkiest in tegenstelling tot die soort evenwel meestal een wat drogere standplaats.

Deze soort werd in 13 KM-vakken aangetroffen en is daar veelal dominant aanwezig.

70. *Polytrichum juniperinum* Hedw.

ZAND-HAARMOS.

Dit mos is vrij algemeen in het Haf- en Fluviatiel district, in de overige districten van Nederland algemeen. Groeit vooral op open, droog tot vochtig, kalkarm zand, lemig zand, e.d.

Deze mossoort werd in 8 KM-vakken aangetroffen en dit meestal vrij rijkelijk.

71. *Polytrichum longisetum* Swartz. ex Brid.

GERAND HAARMOS.

Deze mossoort is vrij algemeen op de pleistocene zandgronden en in de Noordoostpolders, vrij zeldzaam in het Duin- en Hafdistrict, in de overige districten zeldzaam. Groeit vooral op venige standplaatsen.

Dit mos werd in 6 KM-vakken aangetroffen, dit veelal op molmende boomstronken, in kleine maar wel duidelijke bestanden.

72. *Polytrichum piliferum* Hedw.

RUIG HAARMOS.

Voor wat betreft het Haf- en Fluviatiel district is deze soort vrij algemeen; in de overige districten algemeen. Groeit vooral op droog tot vochtig, kalkarm zand, lemig zand, e.d.

Deze soort werd in het betrokken gebied in 7 KM-vakken aangetroffen, waarbij dit mos op de heide zelf uitgesproken dominant aanwezig is.

73. *Pseudoscleropodium purum* (Hedw.) Fleisch. ex Broth.

GROOT LADDERMOS.

Deze mossoort komt in geheel Nederland algemeen tot zeer algemeen voor. Groeit vooral op open tot beschaduwde, licht humeuze en niet al te arme gronden.

Dit mos werd in alle (14) KM-vakken aangetroffen en moet derhalve ook tot de groep van de best vertegenwoordigde soorten gerekend worden.

74. *Pseudotaxiphyllum elegans* (Brid.) Iwats.

[*Isopterygium elegans* (Brid.) Lindb.]

GEWOON PRONKMOS.

Een in het Drents-, Gelders- en Kempens district algemeen voorkomende mossoort. Daarbuiten van een aantal plaatsen bekend. Groeit bij voorkeur op humeuze, zure leem of lemige zandgrond en dan vooral op beschaduwde walletjes, sloot- en greppelkanten.

Deze mossoort werd in 11 KM-vakken aangetroffen, dit vrijwel uitsluitend in de beboste percelen.

75. *Rhynchostegium confertum* (Dicks.) Schimp.

BOOM-SNAVELMOS.

Dit mos komt overal in Nederland vrij algemeen tot algemeen voor. Groeit op diverse loofboomsoorten,

maar kan evenredig vaak op kalkhoudende steensubstraten aangetroffen worden, waarbij de groeiplaats bij voorkeur niet al te droog is en enigermate beschaduwd.

Deze soort werd in 7 KM-vakken aangetroffen, overwegend in duidelijke bestanden en op beide substraat groepen.

76. *Rhynchostegium murale* (Hedw.) Schimp.
MUUR-SNAVELMOS.

Voor wat betreft het Kempens district een vrij algemeen voorkomende soort. Groeit vrijwel uitsluitend op permanent vochtige, kalkhoudende steensubstraten, zoals bv. duikers, bruggen, betonnen waterputten, betonnen deksels, e.d.

Dit mos werd in 2 KM-vakken aangetroffen, dit evenwel slechts met 1 en niet al te grote populatie per vak.

77. *Rhytidiadelphus squarrosus* (Hedw.) Warnst.
GEWOON HAAKMOS.

Een in geheel Nederland algemeen voorkomende mossoort, die vooral groeit op open tot enigermate beschaduwde, vochtige tot natte standplaatsen. Vaak in blauwgraslanden, langs bospaden, in wegbermen, e.d. Wil ook nog wel eens verschijnen in bv. gazons.

Deze mossoort werd in 12 KM-vakken aangetroffen en kan daardoor ook weer tot de best vertegenwoordigde mossoorten gerekend worden.

78. *Schistidium apocarpum* (Hedw.) Bruch. et Schimp.
GEWOON ACHTERLICHTMOS.

Dit mos is landelijk gezien alleen in het Fluviaal district algemeen en vrij zeldzaam in de overige districten. Is een uitgesproken lithofyt en groeit voornamelijk op oude cement en grof beton.

Deze soort werd in 3 KM-vakken aangetroffen, maar hier steeds met een uiterst bescheiden presentie, d.w.z. 1 hooguit 2 planten per Km-vak.

79. *Tetraphis pellucida* Hedw.
VIERTANDMOS

Dit mos is algemeen in het Drents- en Gelders district, vrij zeldzaam in het Subcentreurop-, Kempens-, Loss- en Krijtdistrict. Daarbuiten zelden aangetroffen. Groeit vooral op molmend hout en daarnaast ook wel op vast, zeer humusrijk zand. Dit vrijwel uitsluitend in bossen en daar dan op schaduwrijke plaatsen.

Dezerzijds bestaat de indruk dat de soort voor de regio Midden-Brabant als algemeen moet worden beschouwd. Ook in het betrokken gebied werd dit mos in 5 KM-vakken aangetroffen en is dus ook hier goed vertegenwoordigd.

80. *Thuidium tamariscinum* (Hedw.) Schimp.
GEWOON THUJAMOS.

Een in het Kempens district vrij algemeen voorkomende mossoort. Groeit vooral in vochtige loofbossen (zelden in naaldbossen), hier meestal terrestrisch, maar ook wel op dood hout, boomvoeten en incidenteel ook wel op steen.

Deze zeer fraaie mossoort werd slechts éénmaal aangetroffen en dit bovendien in een niet al te groot bestand. In tegenstelling tot het landelijke beeld betrof de groeiplaats hier een naaldhoutperceel, iets dat overigens ook in overige natuurgebieden in de regio overwegend het geval is.

81. *Tortula intermedia* (Brid.) De Not.
MIDDELST MUURSTERRETJE.

Dit mos moet als zeldzaam voor het Kempens district worden aangemerkt, dit althans zeker v.w.b. de regio Midden-Brabant. Groeit meestal op open, droge, meestal kalkhoudende steensubstraten, zoals rotsen, beton. muren.

Dit mos werd éénmaal aangetroffen op het 'eterniet-dak' van een boerenschuur, (rand van het betrokken gebied). De oppervlakte van het bestand betrof ca. 1 vierkante meter!

82. *Tortula muralis* Hedw.

GEWOON MUURSTERRETJE - MUURMOS.

Een overal in Nederland zeer algemeen voorkomende mossoort, die vooral op kalkhoudende steensubstraten groeit; zelden ook epifytisch. Dit mos is wel het meest dominant in de geurbaniseerde omgeving, maar ook in natuurgebieden, zoals het onderhavige, meestal nadrukkelijk aanwezig. Deze soort werd hier dan ook in 11 KM-vakken aangetroffen.

83. *Ulota bruchii* Hornsch. ex Brid.

KNOTS-KROESMOS.

Rode Lijst-soort cat. 3.

De huidige verspreiding van dit mos is (nog) niet goed bekend. Vermoedelijk is het algemeen in de IJsselmeerpolders en in het Drents- en Waddendistrict. Daarbuiten zeldzaam. Landelijk bestaat evenwel de indruk dat deze soort zich aan het uitbreiden is. Groeit voornamelijk op loofbomen en is tot dusver op 11 soorten daarvan aangetroffen. Voor wat betreft de groeiplaatsen in Midden-Brabant is dat overwegend Gewone vlier en Eik. Dezerzijds bestaat de indruk dat deze soort voor Midden-Brabant nog steeds als zeldzaam beschouwd moet worden. Hoewel in de meeste hier aanwezige natuurgebieden aangetroffen, beperkt zulks zich steeds weer tot een hooguit enkele planten. Ook in het betrokken gebied werd de soort in 3 KM-vakken aangetroffen, maar dit slechts met een totaal van 4 planten! (Plant = 'polletje' met een doorsnede van ca. 1 cm.)

5.3. De veenmossen (sphagnopsida)

De Veenmossen vormen een Klasse binnen de Afdeling der Bladmossen (Musci). De behandeling als aparte groep is gegrond op volgende redenen.

De beschikbare determinatiewerken met betrekking tot de veenmosflora zijn ten dele verouderd, dan wel niet eenduidig met betrekking tot recent geformuleerde standpunten. Derhalve is enige tijd geleden door de Bryologische en Lichenologische werkgroep van de K.N.N.V. besloten tot een revisie, waarvan de heer A. Bouman te Weesp een der bewerkers is.

Mede in verband hiermee zijn alle veenmoscollecties afkomstig uit het onderhavige gebied aan hem overgedragen. De determinatie hiervan ofwel de controle daarop is door hem uitgevoerd. Hiermee zijn de navolgende opgaven getoetst aan de meest recente opvattingen terzake.

Tevens is door de overdracht een bijdrage geleverd aan het inzicht terzake de verspreiding van de veenmossen in Nederland.

De aangetroffen soorten.

1. *Sphagnum compactum* Lam. et DC.
KUSSENTJES-VEENMOS.
Rode Lijst-soort cat. 3.

Een soort die in lage, compacte, geelachtig tot roodbruin gekleurde kussentjes groeit en vooral tussen heidestruiken op oevers van vennen kan worden aangetroffen. Deze soort werd in 2 KM-vakken aangetroffen, en wel op de zg. plagzone en vervolgens ook in een greppel in een, nogal schaduwrijk perceel met Spar spec. De planten hier weken sterk af van de 'normale, nogal kleurrijke habitus' en waren geheel vrij donkergroen. (Dezerzijds als 'schaduwvorm' opgevat).

De abundantie van deze soort in het betrokken gebied moet eerder als nogal schaars worden gekwalificeerd.

Elders op een tweetal plaatsen in de regio werd deze soort ook aangetroffen, ook hier niet rijkelijk. Derhalve dient deze soort dan ook als zeldzaam te worden opgevat.

2. *Sphagnum cuspidatum* Hoffm.
WATER-VEENMOS.

Deze soort is 'het meest thuis' in vennen, waar het als ondergedoken plant kenmerkend gevederd is. Planten op drooggevallen standplaatsen blijven kleiner. Deze soort werd opmerkelijkerwijs slechts éénmaal aangetroffen en wel in een der vennen van de Halve Maan, dit bovendien met een vrij gering bestand. Elders in de regio werd deze soort op meerdere plaatsen aangetroffen maar ook hier nooit uitbundig.

3. *Sphagnum denticulatum* Brid.
[syn.: *Spagnum lescurii* Sull. en *Sphagnum crassicladum* Warnst.]
GEOORD VEENMOS.

Deze veenmossoort is duidelijk algemeen op de zandgronden van Midden-Brabant. Groeit vooral langs heidevennen, in sloten en greppels in vooral naaldhoutpercelen.

Dit mos werd in 6 KM-vakken aangetroffen, dit tevens meestal in redelijke bestanden.

4. *Sphagnum fimbriatum* Wils.
GEWIMPERD VEENMOS.

Dit veenmos kiest als groeiplaats veelal dezelfde biotoop als *S. denticulatum*, groeit daarmee vaak tezamen. Hoewel deze soort vrij zeker tot de meest voorkomende in de regio gerekend moet worden, werd deze in het betrokken gebied slechts in 1 KM-vak aangetroffen en dit voorts ook nog met een gering bestand.

5. *Sphagnum palustre* L.
GEWOON VEENMOS.

Ook deze soort kan voor de regio Midden-Brabant als algemeen aangemerkt worden en groeit meestal in dezelfde omgeving als de 2 voorgaande soorten. Deze soort werd eveneens maar in 1 KM-vak aangetroffen, dit evenwel in een wat groter bestand en tevens werd van deze soort de squarreuze vorm aangetroffen.

6. *Sphagnum squarrosum* Crome.

HAAK-VEENMOS.

Een veenmossoort die voor Midden-Brabant tot de meer algemene soorten gerekend moet worden, maar tot dusver niet in grotere bestanden werd aangetroffen. Het is een soort die meer in vochtige tot natte broekbossen aangetroffen kan worden.

Ook dit mos werd in het betrokken gebied slechts éénmaal aangetroffen en dit tevens met een geringe presentie.

7. *Sphagnum tenellum* Ehrh. ex Hoffm.

ZACHT VEENMOS.

Rode Lijst-soort cat. 3.

Dit sierlijk, geel tot blauwgroen gekleurde veenmos is uitgesproken zeldzaam in de regio Midden-Brabant. Groeit op venoevers, tussen heidestruiken.

Deze soort werd slechts éénmaal aangetroffen, dit op de 'plagzone KNNV' en met een uiterst geringe presentie van 'n 3 tal planten.

OPMERKING.

Zoals reeds eerder aangestipt zullen de meteorologische omstandigheden voor en tijdens het veldwerk van de voorliggende inventarisatie vrijwel zeker een negatieve invloed hebben gehad op met name deze groep van mossen en dit zeker voor wat betreft de presentie.

Derhalve kan niet worden uitgesloten dat de diversiteit van de veenmosflora groter is dan hier kon worden weergegeven. Toekomstig herhaald onderzoek zal daarover een beter inzicht kunnen verstrekken.

6. Opgave inventarisatieresultaten per km-vak. Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

6.1. Resultaten onderzoek "plag-locatie" KNNV afd. Tilburg en de directe omgeving daarvan.

[Inbegrepen een kleine sterk verlandende en vrijwel droogstaande bospoel].

Locatie ligt in KM-vak: 50.37.11. - A.C. 130-389.

A. Eerste onderzoek op 2/12 1995.

BLADMOSSEN. [MUSCI]

1. *Atrichum undulatum*.
2. *Aulacomnium androgynum*.
3. *Brachythecium rutabulum*.
4. *Campylopus flexuosus*.
5. *Campylopus introflexus*.
6. *Campylopus pyriformis*.
7. *Ceratodon purpureus*.
8. *Dicranella heteromalla*.
9. *Dicranoweisia cirrata*.
10. *Dicranum scoparium*.
11. *Drepanocladus fluitans*.
12. *Eurhynchium praelongum*.
13. *Hypnum cupressiforme*.
14. *Hypnum jutlandicum*.
15. *Mnium hornum*.
16. *Orthodontium lineare*.
17. *Orthotrichum affine*.
18. *Plagiothecium curvifolium*.
19. *Pohlia nutans*.
20. *Polytrichum formosum*.
21. *Polytrichum longisetum*.
22. *Sphagnum compactum*.*) Rode Lijst-soort Cat.3.
23. *Sphagnum cuspidatum*.
24. *Sphagnum fimbriatum*.
25. *Sphagnum tenellum*.*) Rode Lijst-soort Cat.3.
26. *Tetraphis pellucida*.

De met *) gemerkte *Sphagnum*-soorten waren slechts op bescheiden schaal vertegenwoordigd.

LEVERMOSSEN. [HEPATICAE].

1. *Calypogeia fissa*.
2. *Calypogeia muelleriana*.
3. *Cephalozia bicuspidata*.
4. *Cephaloziella divaricata*.*)
5. *Gymnocolea inflata*.
6. *Jungermannia gracillima*.
7. *Lophocolea bidentata*.
8. *Lophocolea heterophylla*.
9. *Kurzia pauciflora*.*)
10. *Odontoschisma sphagni*.*) Rode Lijst-soort Cat.3.

De met *) gemerkte *Levermos*-soorten waren op zeer bescheiden schaal aanwezig.

B. VERVOLG ONDERZOEK.

In de loop van 1997 werden, vooral in verband met de zeer droge omstandigheden vanaf medio 1995 enige 'controles' verricht.

- Onderzoek op 23/3 1997.

Bij dit eerste vervolgonderzoek waren al de in december 1995 aangetroffen soorten eveneens aanwezig, waarbij meteen moet worden aangetekend dat vooral de Veenmossen sterk gedecimeerd waren. Dit in het bijzonder waar het de zg. Rode Lijst-soorten betref. Van de Levermossen waren het vooral de soorten *Kurzia pauciflora* en *Odontoschisma sphagni*, die sterk onder de droogte hadden geleden.

Ondanks deze minder gunstige aspecten, konden toch nog enige soorten worden opgetekend die niet eerder waren opgemerkt.

BLADMOSSEN:

1. *Brachythecium albicans*.
2. *Herzogiella seligeri*.
3. *Leucobryum glaucum*.
4. *Plagiothecium laetum*.
5. *Pleurozium schreberi*.
6. *Pogonatum aloides*.
7. *Pseudoscleropodium purum*.

LEVERMOSSEN:

1. *Diplophyllum albicans*.
2. *Fossombronia spec.* [Zie nadere beschrijving Levermossen].
3. *Pellia epiphylla*.

- Onderzoek op 20/7 1997.

De meteorologische omstandigheden hebben zich vrijwel ongewijzigd voortgezet, met als gevolg plaglocatie kurkdroog. Veenmossen zijn vrijwel onherkenbaar. Desalniettemin in een naburige zwaar beschaduwde greppel wederom een niet eerder waargenomen soort: *Sphagnum squarrosum*. [Zeer bescheiden in omvang].

- Onderzoek op 27/10 1997.

Hoewel het betrokken terrein iets vochtiger is, is de droogteproblematiek verre van opgelost. Veenmossen zijn iets beter te herkennen, maar toch zijn er dezerzijds bedenkingen inzake de vraag over blijvende presentie en/of uitbreiding.

Ook bij dit onderzoek evenwel wederom enige 'nieuwe' soorten. In dit geval betref het een klein polletje *Dicranum montanum*, een epifytische soort, die werd aangetroffen op een Wilg in de nabij gelegen bospoel. Vervolgens op de rand van een greppel *Nardia scalaris*, een levermossoort.

Samenvatting:

Eind 1997 kon worden afgesloten met het gegeven dat op en rond het 'plagterrein' 35 bladmossoorten en 14 levermossoorten voorkomen. Hieronder in totaal 3 Rode Lijst-soorten.

Hoewel genoegzaam bekend vormt de droogte de grootste bedreiging voor een blijvende presentie van een toch vrij groot aantal mossoorten. Daarnaast en juist vanwege de grote kwetsbaarheid van betrokken mossoorten zou een zeer voorzichtige werkwijze van de 'plaggers' zeer wenselijk zijn.

- Onderzoek op 6/11 1998.

Als gevolg van het extreem 'natte' jaar, bleken grote delen van dit KM-vak, waaronder ook de zg. plagzone, geïnundeerd te zijn, waardoor hier opnamen uitgesloten waren. Navolgende opgaven hebben dan ook alleen betrekking op de 'droge delen' van dit KM-vak.

BLADMOSSEN

1. <i>Atrichum tenellum</i> .	Klein rimpelmos.
2. <i>Atrichum undulatum</i> .	Groot rimpelmos.
3. <i>Aulacomnium androgynum</i> .	Gewoon knopjesmos.
4. <i>Aulacomnium palustre</i> .H.	Veen-knopjesmos - Rood viltmos.
5. <i>Brachythecium rutabulum</i> .	Gewoon dikkopmos.

6. *Bryum argenteum*.
7. *Bryum barnesii*.
8. *Bryum capillare*.
9. *Campylopus flexuosus*.
10. *Campylopus introflexus*.
11. *Campylopus pyriformis*. F.H.
12. *Dicranella heteromalla*.
13. *Dicranoweisia cirrata*.
14. *Dicranum scoparium*.
 Dicranum scoparium var. *curvulum*. H.
15. *Eurhynchium praelongum*.
16. *Eurhynchium striatum*.
17. *Grimmia pulvinata*. F.
18. *Herzogiella seligeri*.F.
19. *Hypnum cupressiforme*.F.
20. *Hypnum jutlandicum*.
21. *Leucobryum glaucum*.
22. *Mnium hornum*. F.
23. *Orthodontium lineare*. F.
24. *Orthotrichum diaphanum*. F.
25. *Plagiothecium curvifolium*.
26. *Plagiothecium denticulatum*.
27. *Plagiothecium laetum*.
28. *Plagiothecium nemorale*.
29. *Plagiothecium undulatum*.
30. *Pleurozium schreberi*.
31. *Pohlia bulbifera*. H.
32. *Pohlia nutans*.F.
33. *Polytrichum commune*.
34. *Polytrichum formosum*.
35. *Polytrichum juniperinum*.
36. *Polytrichum longisetum*.
37. *Polytrichum piliferum*.
38. *Pseudoscleropodium purum*.
39. *Pseudotaxiphyllum elegans*.
40. *Rhytidiadelphus squarrosus*.
41. *Schistidium apocarpum*. F.
42. *Sphagnum compactum*. H.
43. *Sphagnum denticulatum*. H.
44. *Tetraphis pellucida*. H.

*) Betrof 'schaduwvorm'.

LEVERMOSSEN.

1. *Calypogeia muelleriana*.
2. *Cephalozia macrostachya*. F.H.
3. *Diplophyllum albicans*. H.
4. *Lophocolea heterophylla*.
5. *Marchantia polymorpha*.
6. *Pellia epiphylla*.
7. *Riccia sorocarpa*. H.

- Zilver-knikmos - Zilvermos.
 Geel korreltjes-knikmos.
 Gedraaid knikmos.
 Bos-kronkelsteeltje.
 Grijs kronkelsteeltje.
 Gewoon kronkelsteeltje - Breekblaadje.
 Gewoon pluisjesmos.
 Gewoon sikkelsterretje.
 Gewoon gaffeltandmos.
- Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
 Geplooid snavelmos - Plooibladmos.
 Gewoon muisjesmos.
 Geklauwd pronkmos.
 Gewoon klauwtjesmos.
 Heide-klauwtjesmos.
 Kussentjesmos.
 Gewoon sterremos.
 Geelsteeltje.
 Grijs haarmuts.
 Geklauwd platmos.
 Glanzend platmos.
 Klein platmos.
 Groot platmos.
 Gerimpeld platmos.
 Bronsmos.
 Bolletjes-peermos.
 Gewoon peermos.
 Gewoon haarmos.
 Fraai haarmos.
 Zand-haarmos.
 Gerand haarmos.
 Ruig haarmos.
 Groot laddermos.
 Gewoon pronkmos.
 Gewoon haakmos.
 Gewoon achterlichtmos.
 Kussentjes-veenmos. Rode Lijst-soort cat. 3. *)
 Geoord veenmos.
 Viertandsmos.

- Gaaf buidelmos.
 Aar-maanmos. Rode Lijst-soort cat. 3.
 Nerflevermos.
 Gedrongen kantmos.
 Paraplutjesmos.
 Gewone pellia.
 Klein landvorkje.

6.2. Mosseninventarisatie OOIJEVAARSNEST. (Zuidelijk deel)

KM-vak AC.: 128-387.

Opnamedatum: 26/4 1998.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. Amblystegium riparium. F.H.	Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
2. Amblystegium serpens. F.	Gewoon pluisdraadmos.
3. Atrichum tenellum. H.	Klein rimpelmos.
4. Atrichum undulatum.	Groot rimpelmos.
5. Aulacomnium androgynum.	Gewoon knopjesmos.
6. Brachythecium albicans.	Bleek dikkopmos.
7. Brachythecium rutabulum.	Gewoon dikkopmos.
8. Calliergon cordifolium. H.	Hartbladig nerf-puntmos.
9. Campylopus flexuosus.	Bos-kronkelsteeltje.
10. Campylopus introflexus.	Grijs kronkelsteeltje.
11. Campylopus pyriformis.	Gewoon kronkelsteeltje - Breekblaadje.
12. Ceratodon purpureus. F.	Purpersteeltje.
13. Dicranella heteromalla.F.	Gewoon pluisjesmos.
14. Dicranoweisia cirrata.F.H.	Gewoon sikkelsterretje.
15. Dicranum montanum. H.	Bossig gaffeltandmos.
16. Dicranum scoparium.	Gewoon gaffeltandmos.
17. Eurhynchium praelongum.	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
18. Eurhynchium striatum.	Geplooid snavelmos - Plooibladmos.
19. Grimmia pulvinata. F.	Gewoon muisjesmos.
20. Hypnum cupressiforme.	Gewoon klauwtjesmos.
21. Hypnum jutlandicum.	Heide-klauwtjesmos.
22. Leptobryum pyriforme.	Slankmos.
23. Leucobryum glaucum. H.	Kussentjesmos.
24. Mnium hornum.	Gewoon sterremos.
25. Orthodontium lineare. F.	Geelsteeltje.
26. Orthotrichum anomalum. F.H.	Gesteelde haarmuts.
27. Orthotrichum diaphanum. F.	Grijze haarmuts.
28. Plagiothecium curvifolium.	Geklauwd platmos.
29. Plagiothecium denticulatum var. undulatum. F.H.	Glanzend platmos.
30. Plagiothecium laetum.	Klein platmos.
31. Plagiothecium nemorale.H.	Groot platmos.
32. Plagiothecium undulatum. H.	Gerimpeld platmos.
33. Pleurozium schreberi.	Bronsmos.
34. Pohlia nutans. F.	Gewoon peermos.
35. Polytrichum commune.	Gewoon haarmos.
36. Polytrichum formosum.	Fraai haarmos.
37. Polytrichum longisetum.	Gerand haarmos.
38. Pseudoscleropodium purum.	Groot laddermos.
39. Pseudotaxiphyllum elegans.	Gewoon pronkmos.
40. Rhytidiadelphus squarrosus.	Gewoon haakmos.
41. Tetraphis pellucida.	Viertandsmos.
42. Tortula muralis.F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.
43. Ulota bruchii.H.F.	Knots-kroesmos. Rode Lijst-soort cat. 3.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE].

1. Calypogeia fissa.	Moeras-buidelmos.
2. Calypogeia muelleriana.	Gaaf buidelmos.
3. Cephaloziella divaricata.	Gewoon draadmos.

4. Fossombronia spec.	Goudkorrelmos-soort. *)
5. Lophocolea bidentata.	Gewoon kantmos.
6. Lophocolea heterophylla.	Gedrongen kantmos.
7. Pellia epiphylla.	Gewone pellia.

*) Zie 'Nadere beschrijving' Levermossen.

6.3. Mosseninventarisatie OOIJEVAARSNEST.

KM-vak AC.: 128-388.

Opnamedatum: 22/3 1998

BLADMOSSEN [MUSCI].

1. Amblystegium riparium.	Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
2. Amblystegium serpens. F.	Gewoon pluisdraadmos.
3. Atrichum undulatum.	Groot rimpelmos.
4. Aulacomnium androgynum.	Gewoon knopjesmos.
5. Brachythecium albicans.	Bleek dikkopmos.
6. Brachythecium rutabulum.	Gewoon dikkopmos.
7. Bryum argenteum.	Zilver-knikmos - Zilvermos.
8. Bryum capillare.	Gedraaid knikmos.
9. Calliergon cordifolium. H.	Hartbladig nerf-puntmos.
10. Calliergonella cuspidata.	Gewoon puntmos.
11. Campylopus flexuosus.	Bos-kronkelsteeltje.
12. Campylopus introflexus.	Grijs kronkelsteeltje.
13. Campylopus pyriformis.	Gewoon kronkelsteeltje - Breekblaadje.
14. Ceratodon purpureus.	Purpersteeltje.
15. Dicranella heteromalla.F.	Gewoon pluisjesmos.
16. Dicranoweisia cirrata.	Gewoon sikkelsterretje.
17. Dicranum montanum.	Bossig gaffeltandmos.
18. Dicranum scoparium.	Gewoon gaffeltandmos.
19. Drepanocladus aduncus.	Gewoon sikkemos.
20. Eurhynchium praelongum.	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
21. Eurhynchium striatum. H.	Geplooid snavelmos - Plooibladmos.
22. Grimmia pulvinata. F.	Gewoon muisjesmos.
23. Hypnum cupressiforme. F.	Gewoon klauwtjesmos.
24. Hypnum jutlandicum.	Heide-klauwtjesmos.
25. Mnium hornum.	Gewoon sterremos.
26. Orthodontium lineare. F.	Geelsteeltje.
27. Orthotrichum affine.F.	Gewone haarmuts.
28. Orthotrichum diaphanum. F.	Grijze haarmuts.
29. Philonotis fontana.	Beek-staartjesmos.
30. Plagiothecium curvifolium.	Geklauwd platmos.
31. Plagiothecium denticulatum var. undulatum.	Glanzend platmos.
32. Plagiothecium laetum.	Klein platmos.
33. Plagiothecium undulatum. H.	Gerimpeld platmos.
34. Pleurozium schreberi.	Bronsmos.
35. Pohlia annotina.H.	Gewoon broedknop-peermos.
36. Pohlia nutans. F.	Gewoon peermos.
37. Polytrichum formosum.	Fraai haarmos.
38. Polytrichum longisetum.	Gerand haarmos.
39. Pseudoscleropodium purum.	Groot laddermos.
40. Pseudotaxiphyllum elegans.	Gewoon pronkmos.

41. *Rhynchostegium confertum*.
42. *Rhytidiadelphus squarrosus*.
43. *Tortula muralis*. F.
44. *Ulota bruchii*. F.H.

LEVERMOSSEN [HEPATICAЕ].

1. *Calypogeia fissa*.
2. *Calypogeia muelleriana*.
3. *Cephalozia bicuspidata*.
4. *Cephaloziella divaricata*.
5. *Jungermannia gracillima*. H.
6. *Lophocolea bidentata*.
7. *Lophocolea heterophylla*.
8. *Pellia epiphylla*.

- Boom-snavelmos.
Gewoon haakmos.
Gewoon muursterretje - Muurmos.
Knots-kroesmos. Rode Lijst-soort cat. 3.

- Moeras-buidelmos.
Gaaf buidelmos.
Gewoon maanmos.
Gewoon draadmos.
Lichtrandmos.
Gewoon kantmos.
Gedrongen kantmos.
Gewone pellia.

6.4. Mosseninventarisatie OOIJEVAARSNEST/PAPENMOEREN.

KM-vak AC: 128-389.

Opnamedata: 21/11 1998 en 10/1 1999.

BLADMOSSEN. [MUSCI]

1. Amblystegium serpens.	Gewoon pluisdraadmos.
2. Atrichum undulatum.F.	Groot rimpelmos.
3. Aulacomnium androgynum.	Gewoon knopjesmos.
4. Brachythecium rutabulum.	Gewoon dikkopmos.
5. Brachythecium salebrosum. H.	Glad dikkopmos.
6. Bryum capillare. F.	Gedraaid knikmos.
7. Calliergonella cuspidata.	Gewoon puntmos.
8. Campylopus flexuosus.	Bos-kronkelsteeltje.
9. Campylopus introflexus.	Grijs kronkelsteeltje.
10. Campylopus pyriformis.	Gewoon kronkelsteeltje - Breekblaadje.
11. Ceratodon purpureus.	Purpersteeltje.
12. Dicranella heteromalla. F.	Gewoon pluisjesmos.
13. Dicranoweisia cirrata.F.	Gewoon sikkelsterretje.
14. Dicranum scoparium.	Gewoon gaffeltandmos.
15. Eurhynchium praelongum.	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
16. Eurhynchium striatum.	Geplooid snavelmos - Plooibladmos.
17. Grimmia pulvinata. F.	Gewoon muisjesmos.
18. Hypnum cupressiforme. F.	Gewoon klauwtjesmos.
19. Leucobryum glaucum.	Kussentjesmos.
20. Mnium hornum.	Gewoon sterremos.
21. Orthodontium lineare. F.H.	Geelsteeltje.
22. Orthotrichum affine.	Gewone haarmuts.
23. Plagiothecium curvifolium.	Geklauwd platmos.
24. Plagiothecium laetum.	Klein platmos.
25. Plagiothecium undulatum.	Gerimpeld platmos.
26. Pleurozium schreberi.	Bronsmos.
27. Pohlia nutans. F.	Gewoon peermos.
28. Polytrichum formosum.	Fraai haarmos.
29. Polytrichum longisetum. H.	Gerand haarmos.
30. Pseudoscleropodium purum.	Groot laddermos.
31. Pseudotaxiphyllum elegans.	Gewoon pronkmos.
32. Rhynchostegium confertum. F.	Boom-snavelmos.
33. Rhytidiadelphus squarrosus.	Gewoon haakmos.
34. Sphagnum denticulatum.	Geoord veenmos.
35. Tortula muralis.F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.
36. Ulota bruchii.F.	Knots-kroesmos. Rode Lijst-soort cat. 3.

LEVERMOSSEN. [HEPATICAE]

1. Calypogeia muelleriana.	Gaaf buidelmos.
2. Cephalozia bicuspidata. H.	Gewoon maanmos.
3. Lophocolea heterophylla.	Gedrongen kantmos.

6.5. Mosseninventarisatie RIELS HOEFKE.

KM-vak AC.: 128-390.

Opnamedatum: 7/6 1998.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. *Atrichum undulatum*. F.
2. *Aulacomnium androgynum*.
3. *Barbula convoluta*.
4. *Brachythecium albicans*.
5. *Brachythecium rutabulum*. F.
6. *Brachythecium velutinum*.
7. *Bryum argenteum*.
8. *Bryum capillare*.
9. *Campylopus flexuosus*. H.
10. *Campylopus introflexus*.
11. *Campylopus pyriformis*.
12. *Ceratodon purpureus*.
13. *Dicranella heteromalla*. F.
14. *Dicranoweisia cirrata*. F.
15. *Dicranum scoparium*.
16. *Eurhynchium praelongum*.
17. *Grimmia pulvinata*. F.
18. *Herzogiella seligeri*. F.H.
19. *Hypnum cupressiforme*. F.
20. *Hypnum jutlandicum*.
21. *Mnium hornum*. F.
22. *Orthodontium lineare*. F.
23. *Orthotrichum diaphanum*. F.
24. *Plagiothecium curvifolium*. F.
25. *Plagiothecium laetum*. F.
26. *Pleurozium schreberi*.
27. *Pohlia nutans*. F.
28. *Polytrichum commune*. F.H.
29. *Polytrichum formosum*. F.
30. *Polytrichum juniperinum*.
31. *Polytrichum longisetum*.
32. *Polytrichum piliferum*.
33. *Pseudoscleropodium purum*.
34. *Pseudotaxiphyllum elegans*.
35. *Rhytidiadelphus squarrosus*.
36. *Schistidium apocarpum*. F.
37. *Tortula muralis*. F.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE].

1. *Calypogeia fissa*.
2. *Lophocolea heterophylla*. F.
3. *Lophocolea semiteres*.

- Groot rimpelmos.
Gewoon knopjesmos.
Gewoon smaragdsteeltje.
Bleek dikkopmos.
Gewoon dikkopmos.
Zacht dikkopmos - Fluweelmos.
Zilver-knikmos - Zilvermos.
Gedraaid knikmos.
Bos-kronkelsteeltje.
Grijs kronkelsteeltje.
Gewoon kronkelsteeltje - Breekblaadje.
Purpersteeltje.
Gewoon pluisjesmos.
Gewoon sikkelsterretje.
Gewoon gaffeltandmos.
Fijn snavelmos - fijn laddermos.
Gewoon muisjesmos.
Geklauwd pronkmos.
Gewoon klauwtjesmos.
Heide-klauwtjesmos.
Gewoon sterremos.
Geelsteeltje.
Grijze haarmuts.
Geklauwd platmos.
Klein platmos.
Bronsmos.
Gewoon peermos.
Gewoon haarmos.
Fraai haarmos.
Zand-haarmos.
Gerand haarmos.
Ruig haarmos.
Groot laddermos.
Gewoon pronkmos.
Gewoon haakmos.
Gewoon achterlichtmos.
Gewoon muursterretje - Muurmos.

- Moeras-buidelmos.
Gedrongen kantmos.
Zuidelijk kantmos.

6.6. Mosseninventarisatie OOIJEVAARSNEST/HALVE MAAN.

KM-vak AC.: 129-388.

Opnamedatum: 16/10 1997.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. <i>Atrichum undulatum</i> .	Groot rimpelmos.
2. <i>Brachythecium albicans</i> .	Bleek dikkopmos.
3. <i>Brachythecium rutabulum</i> .	Gewoon dikkopmos.
4. <i>Bryum argenteum</i> .	Zilver-knikmos - Zilvermos.
5. <i>Bryum capillare</i> .	Gedraaid knikmos.
6. <i>Bryum rubens</i> .	Rood knolletjes-knikmos.
7. <i>Campylopus introflexus</i> .	Grijs kronkelsteeltje.
8. <i>Campylopus pyriformis</i> .	Gewoon kronkelsteeltje - Breekblaadje.
9. <i>Ceratodon purpureus</i> .	Purpersteeltje.
10. <i>Dicranella heteromalla</i> .	Gewoon pluisjesmos.
11. <i>Dicranoweisia cirrata</i> .	Gewoon sikkelsterretje.
12. <i>Dicranum scoparium</i> .	Gewoon gaffeltandmos.
13. <i>Drepanocladus fluitans</i> .	Ven-sikkelmos.
14. <i>Eurhynchium praelongum</i> .	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
15. <i>Fissidens bryoides</i> .	Gezoomd vedermos.
16. <i>Grimmia pulvinata</i> .	Gewoon muisjesmos.
17. <i>Hypnum cupressiforme</i> .	Gewoon klauwtjesmos.
18. <i>Hypnum jutlandicum</i> .	Heide-klauwtjesmos.
19. <i>Leucobryum glaucum</i> .	Kussentjesmos.
20. <i>Mnium hornum</i> .	Gewoon sterremos.
21. <i>Orthodontium lineare</i> .	Geelsteeltje.
22. <i>Orthotrichum affine</i> .	Gewone haarmuts.
23. <i>Orthotrichum diaphanum</i> .	Grijze haarmuts.
24. <i>Plagiothecium curvifolium</i> .	Geklauwd platmos.
25. <i>Pleurozium schreberi</i> .	Bronsmos.
26. <i>Pohlia nutans</i> .	Gewoon peermos.
27. <i>Polytrichum formosum</i> .	Fraai haarmos.
28. <i>Pseudoscleropodium purum</i> .	Groot laddermos.
29. <i>Pseudotaxiphyllum elegans</i> .	Gewoon pronkmos.
30. <i>Rhynchostegium confertum</i> .	Boom-snavelmos.
31. <i>Rhytidiadelphus squarrosus</i> .	Gewoon haakmos.
32. (<i>Sphagnum crassycladum</i>) = <i>Sphagnum denticulatum</i> .	Geoord veenmos.
<i>Sphagnum denticulatum</i> .	Gewimperd veenmos.
33. <i>Sphagnum fimbriatum</i> .	Gewoon veenmos.
34. <i>Sphagnum palustre</i> .	Gewoon muursterretje - Muurmos.
35. <i>Tortula muralis</i> .	

LEVERMOSSEN [HEPATICAE].

1. <i>Calypogeia fissa</i> .	Moeras-buidelmos.
2. <i>Calypogeia muelleriana</i> .	Gaaf buidelmos.
3. <i>Cephalozia bicuspidata</i> .	Gewoon maanmos.
4. <i>Diplophyllum albicans</i> .	Nerflevermos.
5. <i>Gymnocolea inflata</i> .	Broedkelkje.
6. <i>Lophocolea bidentata</i> .	Gewoon kantmos.
7. <i>Lophocolea heterophylla</i> .	Gedrongen kantmos.

6.7. Mosseninventarisatie ten noorden van HALVE MAAN.

KM-vak AC.: 129-389.

Opnamedatum: 19/12 1998.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. <i>Atrichum tenellum</i> .	Klein rimpelmos.
2. <i>Atrichum undulatum</i> . F.	Groot rimpelmos.
3. <i>Aulacomnium androgynum</i> .	Gewoon knopjesmos.
4. <i>Barbula convoluta</i> . F.H.	Gewoon smaragdsteeltje.
5. <i>Brachythecium albicans</i> .	Bleek dikkopmos.
6. <i>Brachythecium rutabulum</i> .	Gewoon dikkopmos.
7. <i>Campylopus flexuosus</i> .	Bos-kronkelsteeltje.
8. <i>Campylopus introflexus</i> . H.	Grijs kronkelsteeltje.
9. <i>Campylopus pyriformis</i> . H.	ewoon kronkelsteeltje - Breekblaadje.
10. <i>Ceratodon purpureus</i> .	Purpersteeltje.
11. <i>Dicranella heteromalla</i> .F.	Gewoon pluisjesmos.
12. <i>Dicanoweisia cirrata</i> .F.	Gewoon sikkelsterretje.
13. <i>Dicranum scoparium</i> .	Gewoon gaffeltandmos.
14. <i>Dicranum tauricum</i> . H.	Bros gaffeltandmos.
15. <i>Eurhynchium praelongum</i> .	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
16. <i>Hypnum cupressiforme</i> .F.	Gewoon klauwtjesmos.
17. <i>Hypnum jutlandicum</i> .	Heide-klauwtjesmos.
18. <i>Leucobryum glaucum</i> .	Kussentjesmos.
19. <i>Mnium hornum</i> . F.	Gewoon sterremos.
20. <i>Orthodontium lineare</i> .	Geelsteeltje.
21. <i>Plagiothecium curvifolium</i> .	Geklauwd platmos.
22. <i>Plagiothecium laetum</i> .	Klein platmos.
23. <i>Plagiothecium undulatum</i> .	Gerimpeld platmos.
24. <i>Pleurozium schreberi</i> .	Bronsmos.
25. <i>Pohlia nutans</i> .	Gewoon peermos.
26. <i>Polytrichum formosum</i> .	Fraai haarmos.
27. <i>Pseudoscleropodium purum</i> .	root laddermos.
28. <i>Pseudotaxiphillum elegans</i> .	Gewoon pronkmos.
29. <i>Rhytidiadelphus squarrosus</i> .	Gewoon haakmos.
30. <i>Sphagnum compactum</i> . H.	Kussentjes-veenmos. Rode Lijst-soort cat. 3.
31. <i>Sphagnum denticulatum</i> .	Geoord veenmos.
32. <i>Tetraphis pellucida</i> .	Viertandsmos.
33. <i>Thuidium tamariscinum</i> . H.	Gewoon thujamos.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. <i>Calypogeia fissa</i> .	Moeras-buidelmos.
2. <i>Calypogeia muelleriana</i> .	Gaaf buidelmos.
3. <i>Diplophyllum albicans</i> . H.	Nerflevermos.
4. <i>Lophocolea heterophylla</i> .	Gedrongen kantmos.
5. <i>Pellia epiphylla</i> .	Gewone pellia.

6.8. Mosseninventarisatie RIELS HOEFKE/ REGTE HEIDE.

KM-vak AC.: 129-390.

Opnamedatum: 4/4 1998.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. Amblystegium serpens. F.	Gewoon pluisdraadmos.
2. Atrichum undulatum.	Groot rimpelmos.
3. Aulacomnium androgynum.	Gewoon knopjesmos.
4. Brachythecium albicans.	Bleek dikkopmos.
5. Brachythecium rutabulum.	Gewoon dikkopmos.
6. Bryum argenteum.	Zilver-knikmos - Zilvermos.
7. Bryum bicolor.	Grof korreltjes-knikmos.
8. Bryum capillare.F.	Gedraaid knikmos.
9. Calliergon cordifolium.	Hartbladig nerf-puntmos.
10. Campylopus flexuosus.	Bos-kronkelsteeltje.
11. Campylopus introflexus.	Grijs kronkelsteeltje.
12. Campylopus pyriformis.	Gewoon kronkelsteeltje - Breekblaadje.
13. Ceratodon purpureus.	Purpersteeltje.
14. Dicranella heteromalla.	Gewoon pluisjesmos.
15. Dicranoweisia cirrata. F.	Gewoon sikkelsterretje.
16. Dicranum montanum.	Bossig gaffeltandmos.
17. Dicranum scoparium.	Gewoon gaffeltandmos.
18. Eurhynchium praelongum.	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
19. Grimmia pulvinata.F.	Gewoon muisjesmos.
20. Herzogiella seligeri.F.H.	Geklauwd pronkmos.
21. Hypnum cupressiforme.	Gewoon klauwtjesmos.
22. Hypnum jutlandicum.	Heide-klauwtjesmos.
23. Leptobryum pyriforme. F.H.	Slankmos.
24. Mnium hornum.	Gewoon sterremos.
25. Orthodontium lineare. F.	Geelsteeltje.
26. Orthotrichum affine. F.	Gewone haarmuts.
27. Orthotrichum anomalum. F.H.	Gesteelde haarmuts.
28. Orthotrichum diaphanum. F.	Grijze haarmuts.
29. Plagiothecium curvifolium.	Geklauwd platmos.
30. Plagiothecium laetum.	Klein platmos.
31. Plagiothecium nemorale. H.	Groot platmos.
32. Pleurozium schrberi.	Bronsmos.
33. Pohlia annotina.	Gewoon broedknop-peermos.
34. Pohlia nutans.F.	Gewoon peermos.
35. Polytrichum commune. H.	Gewoon haarmos.
36. Polytrichum formosum. F.	Fraai haarmos.
37. Polytrichum juniperinum.	Zand-haarmos.
38. Pseudoscleropodium purum.	Groot laddermos.
39. Pseudotaxiphyllum elegans.	Gewoon pronkmos.
40. Rhynchostegium confertum. F.	Boom-snavelmos.
41. Rhynchostegium murale.F.H.	Muur-snavelmos.
42. Rhytidiadelphus squarrosus.	Gewoon haakmos.
43. Tetraphis pellucida.	Viertandsmos.
44. Tortula muralis.F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. Calypogeia fissa. F! H.	Moeras-buidelmos.
2. Calypogeia muelleriana.	Gaaf buidelmos.

3. *Gymnocolea inflata*. H.
4. *Lophocolea heterophylla*. F.
5. *Pellia epiphylla*.

Broedkelkje.
Gedrongen kantmos.
Gewone pellia.

6.9. Mosseninventarisatie RIELS LAAG.

KM vak AC.: 129-391

Opmatedatum: 18/3 1999.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. *Amblystegium serpens*. F.
2. *Brachythecium albicans*.
3. *Brachythecium rutabulum*.
4. *Bryum argenteum*.
5. *Bryum barnesii*.
6. *Bryum bicolor*.
7. *Bryum rubens*.
8. *Campylopus flexuosus*.
9. *Campylopus pyriformis*.
10. *Ceratodon purpureus*. F.
11. *Dicranella heteromalla*. F.
12. *Dicranoweisia cirrata*.
13. *Eurhynchium praelongum*.
14. *Funaria hygrometrica*. F.
15. *Grimmia pulvinata*.
16. *Hypnum cupressiforme*.
17. *Hypnum jutlandicum*.
18. *Mnium hornum*.
19. *Orthodontium lineare*.
20. *Orthotrichum diaphanum*. F.
21. *Plagiothecium curvifolium*.
22. *Plagiothecium laetum*.
23. *Pleurozium schreberi*.
24. *Pohlia nutans*.
25. *Polytrichum formosum*.
26. *Polytrichum juniperinum*.
27. *Polytrichum piliferum*.
28. *Pseudoscleropodium purum*.
29. *Tortula muralis*.F.

Gewoon pluisdraadmos.
Bleek dikkopmos.
Gewoon dikkopmos.
Zilver-knikmos - Zilvermos.
Geel korreltjes-knikmos.
Grof korreltjes-knikmos.
Rood knolletjes-knikmos.
Bos-kronkelsteeltje.
Gewoon kronkelsteeltje - Breekblaadje.
Purpersteeltje.
Gewoon pluisjesmos.
Gewoon sikkelsterretje.
Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
Gewoon krulmos.
Gewoon muisjesmos.
Gewoon klauwtjesmos.
Heide-klauwtjesmos.
Gewoon sterremos.
Geelsteeltje.
Grijze haarmuts.
Geklauwd platmos.
Klein platmos.
Bronsmos.
Gewoon peermos.
Fraai haarmos.
Zand-haarmos.
Ruig haarmos.
Groot laddermos.
Gewoon muursterretje - Muurmos.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. *Lophocolea heterophylla*. F.
2. *Marchantia polymorpha*. H.
3. *Riccia sorocarpa*. H.

Gedrongen kantmos.
Parapluitjesmos.
Klein landvorkje.

6.10. Mosseninventarisatie RIELS LAAG.

KM-vak AC.: 129-392.

Opnamedatum: 18/3 1999.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. <i>Atrichum tenellum</i> .	Klein rimpelmos.
2. <i>Atrichum undulatum</i> .	Groot rimpelmos.
3. <i>Brachythecium albicans</i> .	Bleek dikkopmos.
4. <i>Brachythecium rutabulum</i> .	Gewoon dikkopmos.
5. <i>Bryum argenteum</i> .	Zilver-knikmos - Zilvermos.
6. <i>Bryum barnesii</i> .	Geel korreltjes-knikmos.
7. <i>Bryum Bicolor</i> . F.	Grof korreltjes-knikmos.
8. <i>Bryum caespiticium</i> .	Zode-knikmos.
9. <i>Ceratodon purpureus</i> . F.	Purpersteeltje.
10. <i>Dicranella heteromalla</i> .	Gewoon pluisjesmos.
11. <i>Ditrichum heteromallum</i> . F.H.	Gewoon smaltandmos.
12. <i>Eurhynchium praelongum</i> .	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
13. <i>Funaria hygrometrica</i> . F.	Gewoon krulmos.
14. <i>Leptobryum pyriforme</i> .	Slankmos.
15. <i>Pogonatum aloides</i> . F.H.	Gewone viltmuts.
16. <i>Pohlia annotina</i> . H.	Gewoon broedknop-peermos.
17. <i>Polytrichum juniperinum</i> .	Zand-haarmos.
18. <i>Polytrichum piliferum</i> .	Ruig haarmos.
19. <i>Pseudoscleropodium purum</i> .	Groot laddermos.

LEVERMOSEN: Niet aangetroffen.

6.11. Mosseninventarisatie NIEUWKERK.

KM-vak AC.: 130-388.

Opnamedata: 18/1 1998 en 28/2 1999.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. <i>Amblystegium riparium</i> .	Beek-pluisdraadmos - Beekmos.
2. <i>Amblystegium serpens</i> . F.	Gewoon pluisdraadmos.
3. <i>Atrichum undulatum</i> . F.	Groot rimpelmos.
4. <i>Aulacomnium androgynum</i> .	Gewoon knopjesmos.
5. <i>Barbula convoluta</i> var. <i>commutata</i> . H.	Gewoon smaragdsteeltje.
6. <i>Brachythecium rutabulum</i> .F.	Gewoon dikkopmos.
7. <i>Brachythecium salebrosum</i> .F.H.	Glad dikkopmos.
8. <i>Bryoerythrophyllum recurvirostre</i> . H.F.	Oranjesteeltje.
9. <i>Bryum argenteum</i> .	Zilver-knikmos - Zilvermos.
10. <i>Bryum capillare</i> .	Gedraaid knikmos.
11. <i>Bryum rubens</i> .	Rood knolletjes-knikmos.
12. <i>Campylopus flexuosus</i> .	Bos-kronkelsteeltje.
13. <i>Campylopus introflexus</i> .	Grijs kronkelsteeltje.
14. <i>Campylopus pyriformis</i> .	Gewoon kronkelsteeltje - Breekblaadje.
15. <i>Ceratodon purpureus</i> . F.	Purpersteeltje.
16. <i>Cryphaea heteromalla</i> . F.H.	Vliermos. Rode Lijst-soort cat. 2.
17. <i>Dicranella heteromalla</i> . F.	Gewoon pluisjesmos.
18. <i>Dicranoweisia cirrata</i> . F.	Gewoon sikkelsterretje.
19. <i>Dicranum montanum</i> . H.	Bossig gaffeltandmos.
20. <i>Dicranum scoparium</i> .	Gewoon gaffeltandmos.

21. <i>Dicranum scoparium</i> var. <i>curvulum</i> . H.	Geplooid sikkelmos.
22. <i>Drepanocladus uncinatus</i> . F.H.	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
23. <i>Eurhynchium praelongum</i> .	Gewoon muisjesmos.
24. <i>Grimmia pulvinata</i> . F.	Gewoon klauwtjesmos.
25. <i>Hypnum cupressiforme</i> . F.	
26. <i>Hypnum cupressiforme</i> var. <i>filiforme</i> .	
27. <i>Hypnum jutlandicum</i> .	Heide-klauwtjesmos.
28. <i>Isoetecium myosuroides</i> . H.	Knikkend palmpjesmos.
29. <i>Leucobryum glaucum</i> . H.	Kussentjesmos.
30. <i>Mnium hornum</i> . F.	Gewoon sterremos.
31. <i>Orthodontium lineare</i> . F.	Geelsteeltje.
32. <i>Orthotrichum affine</i> . F.	Gewone haarmuts.
33. <i>Orthotrichum anomalum</i> . F. H.	Gesteelde haarmuts.
34. <i>Orthotrichum diaphanum</i> . F.H.	Grijze haarmuts.
35. <i>Plagiomnium affine</i> . H.	Rondbladig boogsterremos.
36. <i>Plagiomnium undulatum</i> .	Gerimpeld boogsterremos.
37. <i>Plagiothecium laetum</i> .	Klein platmos.
38. <i>Plagiothecium nemorale</i> . H.	Groot platmos.
39. <i>Pohlia nutans</i> .	Gewoon peermos.
40. <i>Polytrichum formosum</i> . F.	Fraai haarmos.
41. <i>Polytrichum longisetum</i> . H.	Gerand haarmos.
42. <i>Pseudoscleropodium purum</i> .	Groot laddermos.
43. <i>Pseudotaxiphylum elegans</i> .	Gewoon pronkmos.
44. <i>Rhynchostegium confertum</i> . F.	Boom-snavelmos.
45. <i>Rhynchostegium murale</i> . H.	Muur-snavelmos.
46. <i>Rhytidiadelphus squarrosus</i> .	Gewoon haakmos.
47. <i>Schistidium apocarpum</i> . F. H.	Gewoon achterlichtmos.
48. <i>Sphagnum denticulatum</i> .	Geoord veenmos.
49. <i>Tetraphis pellucida</i> .	Viertandsmos.
50. <i>Tortula intermedia</i> . H.	Middelst muursterretje.
51. <i>Tortula muralis</i> . F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.
LEVERMOSSEN [HEPATICAE]	
1. <i>Calyptogeia muelleriana</i> . H.	Gaaf buidelmos.
2. <i>Lophocolea heterophylla</i> . F.H.	Gedrongen kantmos.
3. <i>Pellia epiphylla</i> .	Gewone pellia.

6.12. Mosseninventarisatie REGTE HEIDE.

KM-vak AC.: 130-390.

Opnamedatum: 14/2 1998

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. *Amblystegium serpens*. F.
2. *Atrichum tenellum*. H.
3. *Atrichum undulatum*. F.
4. *Aualcomnium androgynum*.
5. *Barbula convoluta*.
6. *Brachythecium albicans*.
7. *Brachythecium rutabulum*. F.
8. *Brachythecium salebrosum*. F.H.
9. *Brachythecium velutinum*. F.H.
10. *Bryum argenteum*.
11. *Bryum capillare*.
12. *Bryum rubens*. H.
13. *Campylopus introflexus*.
14. *Campylopus pyriformis*.
15. *Ceratodon purpureus*. F.
16. *Dicranella cerviculata*. F. H.
17. *Dicranella heteromalla*. F.
18. *Dicranoweisia cirrata*. F.
19. *Dicranum montanum*. H.
20. *Dicranum scoparium*. H.
21. *Drepanocladus aduncus*. H.
22. *Drepanocladus fluitans*. H.
23. *Eurhynchium praelongum*.
24. *Eurhynchium striatum*. H.
25. *Herzogiella seligeri*. F.H.
26. *Hypnum cupressiforme*. F.
27. *Hypnum jutlandicum*.
28. *Mnium hornum*.
29. *Orthodontium lineare*. F.
30. *Orthotrichum affine*. F.
31. *Orthotrichum diaphanum*. F.
32. *Plagiothecium curvifolium*.
33. *Pleurozium schreberi*.
34. *Pohlia nutans*. F.
35. *Polytrichum commune*. H.
36. *Polytrichum formosum*.
37. *Polytrichum juniperinum*.
38. *Polytrichum piliferum*.
39. *Pseudoscleropodium purum*.
40. *Pseudotaxiphyllum elegans*.
41. *Rhynchostegium confertum*. F.H.
42. *Rhytidiadelphus squarrosus*.
43. *Sphagnum denticulatum*. H.
44. *Tortula muralis*. F.

- Gewoon pluisdraadmos.
Klein rimpelmos.
Groot rimpelmos.
Gewoon knopjesmos.
Gewoon smaragdsteeltje.
Bleek dikkopmos.
Gewoon dikkopmos.
Glad dikkopmos.
Zacht dikkopmos - Fluweelmos.
Zilver-knikmos - Zilvermos.
Gedraaid knikmos.
Rood knolletjes-knikmos.
Grijs kronkelsteeltje.
Gewoon kronkelsteeltje - Breekblaadje.
Purpersteeltje.
Krop-pluisjesmos.
Gewoon pluisjesmos.
Gewoon sikkelsterretje.
Bossig gaffeltandmos.
Gewoon gaffeltandmos.
Gewoon sikkemos.
Ven-sikkemos.
Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
Geplooid snavelmos - Plooibladmos.
Geklauwd pronkmos.
Gewoon klauwtjesmos.
Heide-klauwtjesmos.
Gewoon sterremos.
Geelsteeltje.
Gewone haarmuts.
Grijze haarmuts.
Geklauwd platmos.
Bronsmos.
Gewoon peermos.
Gewoon haarmos.
Fraai haarmos.
Zand-haarmos.
Ruig haarmos.
Groot laddermos.
Gewoon pronkmos.
Boom-snavelmos.
Gewoon haakmos.
Geoord veenmos.
Gewoon muursterretje - Muurmos.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. *Calyptogeia muelleriana*.
2. *Cladopodiella fluitans*. H.

- Gaaf buidelmos.
IJl stompmos.

3. Lophocolea heterophylla.

Gedrongen kantmos.

6.13. Mosseninventarisatie REGTE HEIDE.

KM-vak AC.: 130-391.

Oponamedatum: 10/10 1998.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. Atrichum undulatum. F.
2. Brachythecium albicans.
3. Brachythecium rutabulum. F.
4. Bryum argenteum. F.
5. Bryum barnesii.
6. Bryum bicolor.
7. Campylopus flexuosus.
8. Campylopus introflexus.
9. Campylopus pyriformis.
10. Ceratodon purpureus.
11. Dicranella cerviculata. F.
12. Dicranella heteromalla.F.
13. Dicranoweisia cirrata. F.
14. Dicranum scoparium.
15. Eurhynchium praelongum.
16. Eurhynchium striatum.
17. Grimmia pulvinata. F.
18. Hypnum cupressiforme. F.
19. Hypnum jutlandicum.
20. Orthodontium lineare.
21. Orthotrichum affine. F.
22. Orthotrichum diaphanum. F.
23. Plagiothecium curvifolium. F.
24. Pleurozium schreberi.
25. Pogonatum nanum. H.
26. Pohlia nutans.
27. Polytrichum commune.
28. Polytrichum formosum.
29. Polytrichum juniperinum.
30. Polytrichum piliferum. F.
31. Pseudoscleropodium purum.
32. Rhytidiadelphus squarrosus.
33. Tortula muralis. F.

- Groot rimpelmos.
Bleek dikkopmos.
Gewoon dikkopmos.
Zilver-knikmos - Zilvermos.
Geel korreltjes-knikmos.
Grof korreltjes-knikmos.
Bos-kronkelsteeltje.
Grijs kronkelsteeltje.
Gewoon kronkelsteeltje - Breekblaadje.
Purpersteeltje.
Krop-pluisjesmos.
Gewoon pluisjesmos.
Gewoon sikkelsterretje.
Gewoon gaffeltandmos.
Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
Geplooid snavelmos - Plooibladmos.
Gewoon muisjesmos.
Gewoon klauwtjesmos.
Heide-klauwtjesmos.
Geelsteeltje.
Gewone haarmuts.
Grijze haarmuts.
Geklauwd platmos.
Bronsmos.
Kleine viltmuts.
Gewoon peermos.
Gewoon haarmos.
Fraai haarmos.
Zand-haarmos.
Ruig haarmos.
Groot laddermos.
Gewoon haakmos.
Gewoon muursterretje - Muurmos.

LEVERMOSEN [HEPATICAE]

1. Calypogeia fissa. H.
2. Cephaloziella hampeana. H.
3. Fossombronia foveolata. H.
4. Lophocolea bidentata.
5. Lophocolea heterophylla.

- Moeras-buidelmos.
Grof draadmos.
Grof goudkorrelmos.
Gewoon kantmos.
Gedrongen kantmos.

6.14. Mosseninventarisatie REGTE HEIDE.

KM-vak AC.: 130-392.

Opnamedatum: 6/2 1999.

BLADMOSSEN [MUSCI]

1. <i>Amblystegium serpens</i> . F.	Gewoon pluisdraadmos.
2. <i>Atrichum undulatum</i> . F.	Groot rimpelmos.
3. <i>Aulacomnium androgynum</i> .	Gewoon knopjesmos.
4. <i>Barbula convoluta</i> .	Gewoon smaragdsteeltje.
5. <i>Brachythecium albicans</i> .	Bleek dikkopmos.
6. <i>Brachythecium rutabulum</i> . F.	Gewoon dikkopmos.
7. <i>Bryum argenteum</i> .	Zilver-knikmos - Zilvermos.
8. <i>Bryum bicolor</i> .	Grof korreltjes-knikmos.
9. <i>Bryum capillare</i> .	Gedraaid knikmos.
10. <i>Bryum gemmiferum</i> .	Oranje korreltjes-knikmos.
11. <i>Bryum rubens</i> . H.	Rood knolletjes-knikmos.
12. <i>Calliergonella cuspidata</i> .	Gewoon puntmos.
13. <i>Campylopus introflexus</i> .	Grijs kronkelsteeltje.
14. <i>Campylopus pyriformis</i> .	Gewoon kronkelsteeltje - Breekblaadje.
15. <i>Ceratodon purpureus</i> . F.	Purpersteeltje.
16. <i>Dicranella heteromalla</i> . F.	Gewoon pluisjesmos.
17. <i>Dicranoweisia cirrata</i> . F.	Gewoon sikkelsterretje.
18. <i>Dicranum montanum</i> .	ossig gaffeltandmos.
19. <i>Dicranum scoparium</i> .	Gewoon gaffeltandmos.
20. <i>Eurhynchium praelongum</i> .	Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
21. <i>Funaria hygrometrica</i> .	Gewoon krulmos.
22. <i>Grimmia pulvinata</i> . F.	Gewoon muisjesmos.
23. <i>Hypnum cupressiforme</i> .	Gewoon klauwtjesmos.
24. <i>Hypnum jutlandicum</i> .	Heide-klauwtjesmos.
25. <i>Mnium hornum</i> . F.	Gewoon sterremos.
26. <i>Orthodontium lineare</i> . F.	Geelsteeltje.
27. <i>Orthotrichum affine</i> . F.	Gewone haarmuts.
28. <i>Orthotrichum diaphanum</i> . F.	Grijze haarmuts.
29. <i>Plagiothecium curvifolium</i> .	Geklauwd platmos.
30. <i>Plagiothecium laetum</i> .	Klein platmos.
31. <i>Pleurozium schreberi</i> .	Bronsmos.
32. <i>Pohlia nutans</i> . F.	Gewoon peermos.
33. <i>Polytrichum formosum</i> .	Fraai haarmos.
34. <i>Polytrichum juniperinum</i> .	Zand-haarmos.
35. <i>Polytrichum piliferum</i> .	Ruig haarmos.
36. <i>Pseudoscleropodium purum</i> .	Groot laddermos.
37. <i>Pseudotaxiphyllum elegans</i> .	Gewoon pronkmos.
38. <i>Rhynchostegium confertum</i> . F.	Boom-snavelmos.
39. <i>Rhytidiadelphus squarrosus</i> .	Gewoon haakmos.
40. <i>Tortula muralis</i> . F.	Gewoon muursterretje - Muurmos.

LEVERMOSSEN [HEPATICAE]

1. <i>Cephaloziella divaricata</i> . H.	Gewoon draadmos.
2. <i>Lophocolea heterophylla</i> .	Gedrongen kantmos.

7. Literatuur

1. DE NEDERLANDSE LEVERMOSSEN & HAUWMOSSEN. S.R. Gradstein en H.M.H. van Melick.
Stg. Uitgeverij KNNV, Utrecht. 1996.
2. DE NEDERLANDSE BLADMOSSEN. A. TOUW en W.V. RUBERS.
Stg. Uitgeverij KNNV, Utrecht. 1989.
3. NIEUWE ATLAS NEDERLANDSE BLADMOSSEN. J. LANDWEHR.
Uitgeverij Thieme, Zutphen. 1984.
4. THE MOSS FLORA of BRITAIN & IRELAND. A.J.E. SMITH.
Cambridge University Press, U.K. 1978 reprint 1993.
5. HYPNUM HESELERI SP. NOV. (HYPNACEAE). A Curious new moss from Europe.
A. Ando en M. Higuchi. In: J. Hattori Bot. Lab. No.: 75: 97-105 (Febr. 1994).
6. VERSLAG VAN DE NAJAARSEXCURSIE 1978 NAAR MIDDEN-BRABANT. A.J. Luitingh en H. van Melick.
In: Buxbaumiella No. 10 (Jan. 1981).
7. BRYOLOGISCH VERSLAG VOORJAARSEXCURSIE CHAAM 30 APRIL TOT EN MET 2 MEI 1993.
Huub van Melick en Jurgen Nieuwkoop. In: Buxbaumiella No. 33 (1994).
8. RODE LIJST VAN MOSSEN EN KORSTMOSSEN. G.M. DIRKSE, e.a.
Rijksherbarium/Hortus Botanicus, Leiden. In Gorteria, deel 18, No. 1 (8 Jan. 1992).